

SPRAWOZDANIĘ

DYREKCYI

C. K. WYŻSZEGO GIMNAZYUM

w DROHOBYCZU

ZA ROK SZKOLNY

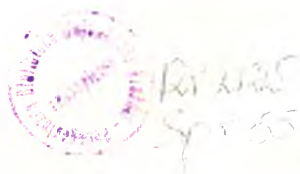
1901, 13880

Nakładem funduszu szkolnego.

Z DRUKARNI JANA BROSIA w DROHOBYCZU.

1901.

T r e ś ć:

1. Rozbiór kwestyi autentyczności III. mowy Andokidesa „Περὶ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους εἰρήνης“. (o pokoju z Lacedemończykami), część II.. napisał Antoni Ludwik Zubczewski. (Über die Echtheit der III. Rede des Andokides „vom Frieden mit den Lakedämoniern“ II. Theil).
2. Część urzędowa.

Rozbiór

kwestyi autentyczności trzeciej mowy Andokidesa:

„O pokoju z Lacedemończykami“ (Περὶ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους εἰρήνης).

Napisał

Antoni Ludwik Zubczewski.

II.

Dlaczego Andokidesa należy uważać za autora III. mowy?

§. 1.

O miejscu wspólnem u Andokidesa i Eschinesa.

Jednym z głównych powodów¹⁾, dlaczego podniosły się głosy przeciw autentyczności III. mowy, była ta okoliczność, że pewien ustęp z mowy Andokidesa prawie dosłownie powtarza się w mowie Eschinesa „περὶ παραπρεσβείας“. Stąd bowiem urosło błędne zdanie, że jakiś sofista epoki późniejszej wypisał odnośny ustęp z Eschinesa i wcielił go do swej mowy. Tak twierdził Taylor²⁾ a za nim poszli Markland³⁾ i Hemsterhuis⁴⁾. Zdania jednak swego nie oparł żaden z nich na pewnych trwałszych podstawach, jak to wykazał Ruhnken⁵⁾ i powołując się na świadectwo Klemensa Alexandryjskiego, starał się dowieść

¹⁾ Zob. wstęp do części I. progr. gimn. w Drohobyczu r. 1900.

²⁾ Lect. Lys. cap. VI. p. 260. Reisk.

³⁾ Markland ad Lys. contra Nicomach. p. 851. R.

⁴⁾ Hemst. ad Aristoph. Plut. p. 474.

⁵⁾ Histor. crit. orr. Gr. p. 135. Reisk.

że już w najdawniejszych czasach uważano powszechnie Andokidesa za autora tej mowy, co wyklucza przypuszczenie, że stworzył ją dopiero jakiś późniejszy Pseudo-Andokides, skorzystawszy z mowy Eschinesa⁶⁾. Również i Wesseling⁷⁾ podziela zdanie, że raczej Eschines korzystał z Andokidesa, a nie przeciwnie.

W najnowszych czasach szczegółowo rzecz tę badali Becker⁸⁾, Kirchner⁹⁾ i Krüger¹⁰⁾, przedewszystkiem zaś ostatni, który przeprowadził szczegółową analizę odnośnych ustępów powtarzających się u obydwóch mowców i dosadnie wykazał, że bardzo wiele względów (przemawia raczej na korzyść Andokidesa, niż Eschinesa.

Bardzo ważną wskazówką w należytem rozstrzygnięciu tej kwestyi jest w pierwszym rzędzie wzgląd na związek logiczny, jaki zachodzi między owym wspólnym ustępem a całością mowy u jednego i drugiego mowcy, tudzież, w jakim celu użył słów zawartych w powyższym ustępie jeden i drugi mowca. Słusznie bowiem przypuszczać należy, że ten z nich korzystał z drugiego, u którego ów ustęp w luźniejszej pozostaje łączności z całością i mniej odpowiada celowi, do którego mowca zdąży.

Otóż Andokides, jak wiadomo, stara się w swej mowie zachęcić Ateńczyków do zawarcia pokoju z Lacedemończykami. Zgodnie więc ze swym celem, zwraca się zaraz na początku swej mowy przeciwko tym, którzy utrzymują, iż, w razie zawarcia pokoju upadłby demokratyczny ustrój państwa, a chcąc wykazać płonność ich obaw, cofa się nieco w przeszłość, kiedy to Ateńczycy niejednokrotnie zawierali układy pokojowe z Lacedemończykami, a przecież owe układy i przymierza nie tylko nie spowodowały nigdy upadku demokracji, lecz nawet przyczyniły się zawsze do dobra państwa i narodu. Ów zatem ustęp mowy Andokidesa, który zawiera właśnie szczegółowe wyliczenie wszystkich układów pokojowych, jakie dawniej zawarli Ateńczycy z Lacedemończykami (§§. 3—9), powtarza się w mowie Eschinesa: *πρὸ παραπροσφαιας* (§§. 172—176).

⁶⁾ Zob. Becker, Andokides übersetzt und erläutert Quedlinburg u. Leipzig 1832 str. 241.

⁷⁾ Do Diodora XII. 6.

⁸⁾ l. l. str. 240 nast.

⁹⁾ Kirchl. De Andocididis quae fertur tertia oratione diss. inaug. Berolini 1851.

¹⁰⁾ Über das historische in der Rede des Andokides vom Frieden mit Beziehung auf die Echtheit derselben, u Beckera l. l. str. 340 nast.

Tak więc u Andokidesa ustęp ten łączy się jak najściślej z całością i w zupełności odpowiada celowi, jaki sobie mowca wytknął.

Weźmy teraz pod rozwagę mowę Eschinesa. W mowie swej, *περὶ παρασκευῆς*, broni się Eschines przeciwko zarzutom, jakie podniósł przeciwko niemu Demostenes w mowie swej, noszącej taki sam tytuł¹⁾. Ponieważ zaś między innymi nazwał go także ironicznie dzielnym wojownikiem (*εὐκλὴς στρατιώτης*) przeto i o tem wspomina Eschines i to, jak powiada, nie gwoli tej obelgi, lecz raczej ze względu na grożące mu niebezpieczeństwo (§. 167—171).

Wspomina więc o swej służbie wojskowej, rozpoczętej jeszcze w latach chłopięcych, o swej waleczności w wąwozie Nemejskim, o swym udziale w bitwie pod Mantineą i w wyprawie do Eubei, wreszcie o bitwie pod Taminami, w której walczył z narażeniem własnego życia, za co też lud wieńcem go zaszczycił. Żąda jednak Eschines za ten swój czyn należytej podziękii od Ateńczyków, gdyż nie jestem — mówi — *nieprzyjacielem ludu, lecz owszem nieprzyjacielem niegodziwców i wzywam was, abyście takie postanowienia przodków, które dla państwa zbawiennemi były, za wzór sobie brali*^{a)}. *Cofną się teraz trochę w przeszłość i opowiem wam to nieco obszerniej i dokładniej*^{b)}. Stąd rozpoczyna się ów wspólny ustęp w mowie Eschinesa.

Jakkolwiek nie można powiedzieć, żeby ustęp ten zupełnie nie łączył się z całością mowy, to jednak z drugiej strony bezstronnie przyznać trzeba, że związek logiczny, jaki widzieliśmy u Andokidesa, jest daleko ściślejczy, a także i cel owego wyliczania wszystkich poprzednich układów pokojowych ma większe uzasadnienie u Andokidesa niż u Eschinesa.

Bo, jeśli Eschines nie zdąży w swej mowie do tego, by nakłonić Ateńczyków do zawarcia pokoju z Lacedemończykami, lecz stara się tylko zachęcić ich do naśladowania zbawionych postanowień przodków, to zbytecznym chyba jest szczegółowe wyliczanie wszystkich dawniej między Ateńczykami a Lacedemończykami zawartych sojuszów i ciągle powtarzanie, że żaden z tych układów nie spowodził upadku demokracji.

Reszty dowodów na korzyść Andokidesa dostarczy szczegółowa analiza odnośnych ustępów w obydwóch mowach,

¹⁾ Demost. II. II. §. 4. zarzuca Eschinezowi a) że poseł jest odpowiedzialny za to, co donosił, b) za to co mu do wykonania poruczoneo, c) za czas, który miał do dyspozycji dla załatwienia poruczonego zadania, d) wreszcie i za to, czy działał bezinteresownie, czy nie.

którą, jak wyżej wzmiankowałem, przeprowadził ze wszelką ścisłością i wielką umiejętnością Krüger. — Przypatrzmy się więc ustępom tym bliżej.

Andokides.

Ἦνίκα τοίνυν ἦν ὁ πόλεμος ἡμῖν ἐν Εὐβοίᾳ, Μέγαρον δὲ εἴρωμεν καὶ Πηγάς καὶ Τροιζῆνα, εἰρήνης ἐπεθυμήσαμεν καὶ Μιλτιάδην τὸν Κίμωνος ὑστρακισμένον καὶ ὄντα ἐν Χερσονήσῳ κατεδεδεσμένον δι' αὐτὸ τοῦτο, πρόξενον ὄντα Λακεδαιμονίων, ὅπως πεμψάμεν ἐς Λακεδαίμονα προκηρυκευσόμενον περὶ σπονδῶν. καὶ τότε ἡμῖν εἰρήνη ἐγένετο πρὸς Λακεδαιμονίους ἔτη πέντε καὶ ἐνεμείναμεν ἀμφοτέροι ταύταις τοῖς σπονδαῖς ἔτη τριακαίδεκα.

Eschines.

Συνταραχθέντες δὲ ὑπὸ τινῶν, καὶ καταστάντες πρὸς Λακεδαιμονίους εἰς πόλεμον, πολλὰ καὶ παθόντες κακὰ καὶ ποιήσαντες, Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος προκηρυκευσάμενου πρὸς Λακεδαιμονίους, ὄντος προξένου, σπονδὰς τοῦς πολέμου πενηκονταετῆς ἐποιήσαμεν, ἐγρησάμεθα δὲ αὐταῖς ἔτη τριακαίδεκα.

Przypatrzwszy się powyższym ustępom, widzimy, że treść ich jednakowa, tylko że Andokides opowiada rzecz dokładniej, Eschines zaś króciej. Mówią zaś obydwaj o pokoju zawartym z Lacedemonńczykami za pośrednictwem Miltiyadesa, syna Cymona, mięszając przy tem nazwiska — gdyż pokój ów zawarł Cymon, syn Miltiyadesa — nie zaś Miltiyades, syn Cymona ¹²⁾).

Różnią się jednak obydwaj mówcy w tem, że Andokides mówi o przymierzu pięcioletnim, Eschines zaś o 50 letnim. Otóż zdaniem Beckera, ¹³⁾ Krügera ¹⁴⁾ i Kirchnera ¹⁵⁾ okoliczność ta naprowadza na domysł, że prawdopodobnie Eschines wypisując odnośny ustęp z Andokidesa, uważał za nieprawdopodobne, by pokój zawarty na lat 5 przetrwał lat 13 i chcąc błęd ten naprawić zrobił z pokoju pięcioletniego 50 letni.

Nie jest to wprawdzie żaden dowód, lecz tylko domysł, w każdym jednak razie Eschines zamiast błęd naprawić popełnił jeszcze większy. Bo, jeżeli wzmianka Andokidesa o pokoju pięcioletnim — jak później zobaczymy — da się poniekąd usprawiedliwić, to układu 50 letniego żaden historyk nie potwierdza. Z drugiej strony Andokides mówiąc o Eubei, popełnił błąd historyczny, którego Eschines, opuściwszy odnośne wyrazy w swoim ustępie, bezwiednie uniknął.

¹²⁾ Porów. Tuc. I, 115.

¹³⁾ l. l. str. 245.

¹⁴⁾ l. l. str. 247.

¹⁵⁾ De Andocidis, quae fertur tertia oratione diss. inaug. Berolini 1851.

Krüger i Kirchner starali się błędy te za pomocą odpowiednich zmian w tekście naprawić. Krüger mianowicie przenosi końcowe wyrazy *κατεμείναμεν* — *τριάκοντα* do §. 6. i umieszcza je tam po słowach *ἔτι τριάκοντα* usprawiedliwiając poprawkę swą tem, że pokój, o którym tam wzmianka, zawartym został na lat 30, a trwał tylko lat 14. — Tak więc różnica byłaby tylko o 1 rok. Ale poprawka ta nie zaradza w zupełności złemu, gdyż ani wzmianka o Eubei w §. 3 ani też o Eginetach w §. 6 nie odpowiada prawdzie historycznej.

Zgodziłbym się raczej na poprawkę Kirchnera, który z §. 6 przenosi do §. 3 słowa: *Ἦνίκα δ' Ἀθηναίως εἰς πόλεμον κατέστημεν, Μέγαρα δὲ εἶγομεν* z. τ. λ. a z §. 3 do §. 6 bierze słowa *μετὰ δὲ ταῦτα ἦν ὁ πόλεμος ἡμῶν ἐν Εὐβοίᾳ καὶ πολλὰ κακὰ . . .* z. τ. λ.

Jakkolwiek zatem powyższy rozdział ustępu, powtarzającego się u obydwóch mówców, nie nastarczył jeszcze stanowczego dowodu na korzyść Andokidesa lub przeciw Eschinesowi, jednak widzieliśmy, a) że Andokides przedstawia rzecz jaśniej, b) że Eschines poprawił prawdopodobnie Andokidesowe *πέντε* na *πεντήκοντα*, przez co popełnił jeszcze większy błąd historyczny.

Pamiętając o tem, prowadźmy rozpoczętą analizę dalej:

Andokides.

Πρῶτον μὲν τὸν Πειραιᾶ τότε ἐτειχίσσαμεν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ εἶτα τὸ μακρὸν τεῖχος τὸ βόρειον ἀντὶ δὲ τῶν τριήρων, αἱ τότε ἡμῶν ἦσαν παλαιαὶ καὶ ἀπλοὶ. αἰς βασιλείᾳ καὶ βαρβάρους καταναυμαρχήσαντες ἠλευθερώσαμεν τοὺς Ἕλληνας, ἀντὶ τούτων τῶν νεῶν ἑκατὸν τριήρεις ἐναυπηγήσαμεθα, καὶ πρῶτον τότε τριακοσίους ἵππεῖς κατεστησάμεθα καὶ τοξότας τριακοσίους Σκυθᾶς ἐπριάμεθα.

Eschines.

Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐτειχίσσαμεν τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ βόρειον τεῖχος ἐκδομοίσαμεν, ἑκατὸν δὲ τριήρεις πρὸς ταῖς ὑπαρχούσας ἐναυπηγήσαμεθα, τριακοσίους δ' ἵππεῖς προκατεσκευασάμεθα καὶ τριακοσίους Σκυθᾶς ἐπριάμεθα.

Przytoczony rozdział nastęrcza już wcale ważnego dowodu przeciw Eschinesowi, a na korzyść Andokidesa. Czytamy bowiem u Andokidesa, że Ateńczycy wówczas po raz pierwszy ustanowili 300 jeźdźców, Eschines zaś wyraża się oględniej mówiąc: „pomnożyliśmy jazdę o 300 jeźdźców. Względ ten podnosi słusznie Krüger na korzyść Andokidesa, twierdząc, że wzmianka jego odpowiada prawdzie historycznej, a stąd dalszy wniosek, że gdyby Andokides był korzystał z Eschinesa, to nie byłby powiedział *πρῶτον τότε*, skoro u Eschinesa jest *προκατεσκευασάμεθα*.

Widocznie więc rzecz miała się przeciwnie czyli, że Eschines czerpał z Andokidesa, a ponieważ wydało mu się nieprawdopodobnem, by Ateńczycy wówczas po raz pierwszy ustanowili jazdę, przeto użył wyrazu oględniejszego *προσκατεσκευασάμεθα*.

Jeszcze ważniejszego dowodu dostarczy następujący rozdział.

Andokides.

Μετὰ δὲ ταῦτα δι' Αἰγινήτας εἰς πόλεμον κατέστημεν καὶ πολλὰ κακὰ παθόντες, πολλὰ δὲ ποιήσαντες ἐπεθυμήσαμεν πάλιν πῆς εἰρήνης· καὶ ἤρθησαν δέκα ἄνδρες ἕξ Ἀθηναίων ἀπάντων πρέσβεις εἰς Λακεδαιμόνα περὶ εἰρήνης αὐτοκράτορες, ὧν ἦν καὶ Ἀνδοκίδης ὁ πάππος ὁ ἡμέτερος· οὗτοι ἡμῖν εἰρήνην ἐποιήσαντο ἔτη τριάκοντα.

Eschines.

— Πάλιν πρὸς Αἰγινήτας εἰς πόλεμον κατέστημεν· κἀνταῦθα οὐκ ὀλίγα βλαβέντες τῆς μὲν εἰρήνης ἐπεθυμήσαμεν, Ἀνδοκίδην δ' ἐκπέψαντες πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμπρέσβεις εἰρήνην ἔτη τριάκοντα ἡγάγομεν.

I w tem miejscu przedstawia Andokides rzecz dokładnie i wierniej. Mówi bowiem, że Ateńczycy zawikłali się we wojnę z powodu Eginetów δι' Αἰγινήτας. Tymczasem Eschines zmienivszy διὰ na πρὸς, zaciemnia rzecz całą. Niezrozumiałem jest bowiem, jak słusznie podnosi Krüger, dlaczego Ateńczycy wysyłają później w celu zawarcia pokoju posłów do Aten, a nie do Eginetów, z którymi według jego opowiadania, wojnę prowadzili.

W dalszym ciągu czytamy u Andokidesa, że Ateńczycy w tej wojnie i sami wielu nieszczęść zaznali i wiele też nawzajem wyrządzili (*πολλὰ κακὰ παθόντες, πολλὰ δὲ ποιήσαντες*), co w zupełności odpowiada prawdzie historycznej. Natomiast Eschines zbywa rzecz krótko mówiąc: „poniósłszy w niej nie małe szkody (*οὐκ ὀλίγα βλαβέντες*), zapragnęliśmy pokoju. Wzgląd ten przemawia tylko na jego niekorzyść, gdyż prawie jasną jest rzeczą, że czerpiąc z Andokidesa, przeniósł słowa *πολλὰ καὶ παθόντες κακὰ καὶ ποιήσαντες* do § 172., wobec czego w tem miejscu powtórzyć ich nie mógł.

Ważniejszy jeszcze dowód wylania się z następujących zaraz słów. Oto Andokides, chcąc odświeżyć pamięć swego rodu, wymienia z całego owego poselstwa do Sparty tylko dziadka swego Andokidesa; chciał bowiem tym sposobem zwrócić uwagę słuchaczy na to, że już jeden z tego przodków przycznił się do

zawarcia pomyślnego pokoju dla Aten, a tem samym obudzić ku sobie zaufanie, że i ten pokój, który obecnie Ateńczykom zaleca, równie zbawiennym dla nich być może. Niezrozumialiśmy jest natomiast powód, dlaczego Eschines, mając w swej mowie zupełnie inny cel na oku, wymienia również z owego poselstwa imiennie jednego tylko Andokidesa, zwłaszcza, że on nie był wcale naczelnikiem poselstwa, lecz zwykłym posłem tak samo jak dziewięciu innych.

Widocznem więc jest, że wypisał odnośne miejsce z Andokidesa, popełniając przytem podwójny błąd. Po pierwsze bowiem musiał opuścić dodatek *ὁ πάππος ὁ ἡμέτερος*, a tem samym popełnił błąd przeciwko dokładności, gdyż Andokidesów było więcej, przeto wymieniając jednego z nich, powinien był bliżej go określić. Powtóre zaś popełnił także i ten błąd, że zrobił Andokidesa naczelnikiem poselstwa, wbrew świadectwu Diodora Sycylijskiego (XII. 81.) Na ten szczegół, świadczący bardzo przeciw Eschinesowi zwrócili szczególną uwagę Becker¹⁶⁾, Krüger¹⁷⁾, Blass¹⁸⁾, Kirchner¹⁹⁾ i inni.

Dwa następujące rozdziały nie nastroczają żadnych ważniejszych szczegółów, dlatego je ze względu na szczupłe ramy programu szkolnego pomijam, a zastanowię się jeszcze po krótko nad rozdziałami końcowymi.

Andokides.

Διὰ ταύτην τὴν εἰρήνην ἑπτακισχίλια μὲν τάλαντα νομισματός εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνηγάμεν, ναῦς δὲ πλείους ἢ τετρακοσίους ἐκτεσάμεθα καὶ φόρος προσήει κατ' ἐνιαυτὸν πλεόν ἢ διακόσια χίλια τάλαντα, καὶ Λεζβόνησον τε ἐργασίην καὶ Νάξον καὶ Εὐβοίας πλεόν ἢ τὰ δύο μέρη· τὰς τε ἄλλα ἀποικίας καὶ ἕκαστον διηγεσθαι μακρὸς ἂν εἴη λόγος· ταῦτα δ' ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ πάλιν κατέστημεν εἰς πόλεμον πρὸς Λακεδαιμονίους, πεισθέντες καὶ τότε ὑπ' Ἀργείων.

Eschines.

Καὶ πάλιν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἑπτακισχίλια τάλαντα ἀνηγάμεν εἰς ἀκρόπολιν διὰ τὴν εἰρήνην ταύτην, τρεῖς δ' ἐκτεσάμεθα πλοῖμους καὶ ἐντελεῖς οὐκ ἐλάττους ἢ τετρακοσίους, φόρος δὲ ἡμῖν προσήει πλεόν ἢ χίλια καὶ διακόσια τάλαντα, Λεζβόνησον καὶ Νάξον καὶ Εὐβοίαν ἐργασίην, πλείστα δ' ἀποικίας ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις ἀπεστέλαμεν καὶ τούτων ἔχοντες ἀγαθὰ πόλεμον δι' Ἀργείους πρὸς Λακεδαιμονίους ἐξηγάμεν, πεισθέντες ὑπ' Ἀργείων.

Jest tu mowa o pokoju Nikiasa. Skutki tego pokoju były dla Aten bardzo błogie — położenie państwa świetne.

16) l. l. str. 243.

17) l. l. str. 261.

18) Altische Beredsamkeit I. 323.

19) Kirchner l. l. p. 50.

Między innymi wspomina Andokides, że Ateńczycy posiadali wówczas Chersonesz, Naxos i więcej niż dwie części Eubei (Εὐβοίας πλέον ἢ τὰ δύο μέρη).

Natomiast Eschines mówi o Eubei bez żadnego ograniczenia (καὶ Εὐβοίαν εἰργόμεν). Znowu więc Andokides jest w wyrażaniu dokładniejszym, co przemawiać może tylko na jego korzyść, jeśli tylko ta jego dokładność odpowie istotnie prawdzie historycznej. Ale według świadectwa Tucydidesa²⁰⁾ już Perykles zdobył całą wyspę Eubeę, z drugiej zaś strony nie ma nigdzie żadnej wzmianki, żeby w pokoju Nikiasa część tej wyspy odstąpiono tak, że przy Atenach pozostały tylko dwie jej części. Owszem mamy wyraźne świadectwo Tucydidesa²¹⁾, że najpotężniejsze miasta tej wyspy jak Hestiaia (Oreos), Eretria, Chalkis, Nyra, Karystos w czasach o wiele późniejszych po pokoju Nikiasa były sprzymierzeńcami Aten. Wobec tego jest rzeczywiście pewna trudność obronienia wzmianki Andokidesa. Krüger²²⁾ tłumaczy ją tem, że Andokides mówiąc o dwóch częściach wyspy, miał na myśli obwody dwóch najpotężniejszych jej miast t. j. Hestiaii i Chalkis, które jako posiadłości ateńskie szczególnie podnosi dlatego, że posiadały atyckich kleruchów.

Ogłędniejszą wzmiankę Andokidesa o koloniach podnosi również Krüger²³⁾ na korzyść Andokidesa, gdy tymczasem Eschines popada w przesadę mówiąc, że Ateńczycy wysłali podówczas bardzo wiele kolonii.

Wreszcie na jeden jeszcze szczegół zwrócić należy uwagę. Czytamy mianowicie u Andokidesa, że Ateńczycy przysli w owym czasie w posiadanie więcej niż 400 okrętów ναῦς δὲ πλείους ἢ τετρακοσίων ἐκτησάμεθα, Eschines zaś mówi: nabyliśmy nie mniej jak 300 okrętów (οὐκ ἐλάττους ἢ τριακοσίων). Prawdopodobnie więc wypisując z Andokidesa przypomniał sobie w tem miejscu, że już wyżej (§. 5). mówił Andokides o okrętach (τρύφεις, αἱ πότε ἡμῶν ἦσαν παλαιὰ καὶ ἄπλοϊ) które to wyrazy w odpowiednim miejscu swojej mowy zupełnie pominął. Sądząc więc, że w liczbie 400 okrętów Andokidesa mieszczą się zapewne i owe już poprzednio wymienione, zmienił liczbę 400 na 300.

²⁰⁾ I, 113.

²¹⁾ VII, 57.

²²⁾ l. l. str. 368.

²³⁾ l. l. str. 269.

Tak przeszliśmy po krótko analizę owego wspólnego obu mówcom ustępu i przekonaliśmy się kilkakrotnie, że wiele względów przemawia za tem, iż raczej Eschines skorzystał z Andokidesa, a nie odwrotnie, jak to niektórzy chcieli utrzymywać. Dlatego też uważać należy za rzecz niemającą żadnej uzasadnionej podstawy, ażeby z tego powodu powątpiewać należało o autentyczności tej mowy Andokidesa.

§. 3.

Jakie błędy mieszczą się w III. mowie Andokidesa!

W mowie swojej wykracza Andokides niejednokrotnie przeciwko prawdzie historycznej, jak to w ciągu dotychczasowych uwag tu i ówdzie zaznaczyliśmy.

Dlatego też jest rzeczą niezbędną rozpatrzeć się szczegółowo we wszystkich błędach, jakich się mówca dopuścił i zastanowić się, czy dadzą się one usprawiedliwić i czy z powodu nich możemy tę w wątpliwość podawać należy.

Otóż w §. 3. i następnych, o czem w poprzednim rozdziale wzmiankowano, wylicza mówca wszystkie w dawniejszych czasach między Ateńczykami i Lacedemończykami zawarte pokoje i przymierza i wykazuje, że one nie sprowadziły nigdy upadku demokracji.

Te swoje szczegółowe uwagi zbiera mówca jęczy raz w §§. 37 i 38.

Zechejmy przeto wziąć pod rozwagę najpierw dwa powyższe rozdziały, a potem wrócimy do szczegółów. W rozdziale 37. powiada Andokides: *»Był nigdyś, Ateńczycy, czas, w którym nie posiadaliśmy ani murów ani okrętów. Uzyskawszy zaś jedno i drugie przygotowaliśmy podstawę naszej świetności«*. Krüger²⁴⁾ zarzuca w tem miejscu Andokidesowi niedokładność w przedstawieniu rzeczy, mianowicie tę, że mówca brak murów i floty odnosi do tego samego czasu, gdy tymczasem w rzeczywistości Ateńczycy

²⁴⁾ Krüger l. I. 274: In der Schilderung des Wachstums der Macht Athens nach dem zweiten Perserkriege ist gleichfalls einiges Auffallende. Sonderbar ist gleich der Ausdruck ἦν γὰρ τότε γρόνος, ὃ Ἀθηναῖοι, ὅτε τεῖχῃ καὶ ναῦς οὐκ ἔκτισμεθα. Denn Nichtbesitz der Mauern und der Flotte wird hier als gleichzeitig vorgestellt und doch kann er in Beziehung auf die ersten, wie der Zusammenhang zeigt, nur die Zeit meinen, wo Athen von den Persern zerstört worden war, damals aber besass der Staat eine Flotte.

posiadali już wówczas flotę, gdy Persowie Ateny zburzyli. Ze związku zaś mowy, jak powiada Krüger, niewątpliwie wynika, że mowca tylko tę, a nie inną chwilę mógł mieć na myśli.

Nie da się zaprzeczyć, że biorąc rzecz ściśle historycznie, przyznać trzeba Krügerowi słusność, lecz na obronę Andokidesa da się to podnieść, że w tem właśnie miejscu, w którym mowca daje krótki pogląd na cały okres, od wojen perskich aż do ukończenia wojny peloponejskiej, nie należy żądać takiej ścisłości historycznej, jakiej wymaga Krüger.

Wychodząc z tego założenia można powyższą wzmiankę mowcy o murach i flocie usprawiedliwić w następujący sposób.

Mówiąc o murach, miał Andokides na myśli niewątpliwie owe mury, którymi za sprawą Temistoklesa obwarowano Ateny, a może nawet te, którymi później otoczono port i połączono go z miastem. Wzuianki zaś mowcy o braku okrętów nie należy ściśle odnosić do tego czasu, kiedy Ateńczycy zgola żadnej floty nie posiadali, lecz raczej do tego, kiedy flota ich była bardzo jeszcze nieznaczna. Wiadomo zaś, że dopiero za sprawą Temistoklesa przyszli Ateńczycy w posiadanie floty, a stało się to jeśli nie równocześnie, to w każdym razie nie o wiele rychlej przed obwarowaniem Aten, w obec czego mógł Andokides oba te zdarzenia w jednym umieścić czasie.

Zresztą i sam Krüger usprawiedliwia mowcę, dodając następującą uwagę: „Doch eine solche Ungenauigkeit wird man einem Redner nicht verargern dürfen. Zumal wenn sie, wie hier, seinem Zwecke förderlich ist“.

Dalej prowadzi Andokides rzecz w następujący sposób: *»Z takiego początku przysporzyli ojcowie nasi państwu takiej potęgi, do jakiej żadne inne państwo nigdy nie doszło. A pozyskali ją bądź namową, bądź podstępem, bądź przekupstwem, bądź też gwałtem. Namową nakłoniliśmy Greków, iż ustanowili kwestorów Έλλήνωνταιμια dla zarządu państwowych pieniędzy, przeznaczyli jako punkt zborny dla okrętów nasze porty, oraz zarządzili, byśmy dostarczali okrętów tym państwom, które żadnych trójwiosłowców nie posiadały. Uspiwszy czujność Peloponezyczyków wybudowaliśmy mury, przekupstwem uwolniliśmy się od zemsty Lacedemończyków, wreszcie pokonawszy przeciwników, osiągnęliśmy hegemonię nad całą Grecyą. Pozostaliśmy zaś w posiadaniu tych korzyści lat 85“.*

Otóż prawdziwą jest wzmianka Andokidesa o ustanowieniu hellenotamiów (Böckh l. I. str. 241 nast., Xenof. Hell. VI, 5, 34),

prawdą jest również to, co mówi o okrętach sprzymierzenców²⁵⁾ i nie ulega także najmniejszej wątpliwości, że Ateńczycy w szczególności zaś Temistokles potrafił uspić czujność Peloponezyzyków tak, że nie tylko miasto, lecz także port Pireus obwarowano murami²⁶⁾.

Natomiast mniej pewną jest wzmianka mowcy, że Ateńczycy pieniędzmi okupili się od zemsty Lacedemonczyków. Wprawdzie potwierdza to także Teopomp²⁷⁾, lecz na jego świadectwie nie wiele polegać można. W każdym jednak razie nie można twierdzić, że Andokides mówi nieprawdę, a tem mniej z tego powodu mowę jego podawać w wątpliwość.

Co się tyczy wreszcie wzmianki, że Ateńczycy w posiadaniu powyższych korzyści utrzymali się lat 85, to odpowiada ona zupełnie prawdzie historycznej, jakkolwiek Krüger²⁸⁾ stanowczo temu przeczy.

Niewątpliwie bowiem Andokides mówiąc o pomysłnym wzroście potęgi Aten w ciągu lat 85, miał na myśli ową epokę od r. 490 prz. Chr., kiedy to po świetnem zwycięztwie pod Maratonem rozpoczął się pomysłny wzrost potęgi ateńskiej, aż do końca wojny peloponeskiej, t. j. do r. 405 prz. Chr., w którym to roku Lizander zajmwszy Ateny położył kres ich świetności i potęgi. W ten sposób uzyskujemy rzeczywiście 85 lat, na co zgadzają się Becker²⁹⁾, Böckh³⁰⁾ i Kirchner³¹⁾.

Krüger natomiast wytyka mowcy, że podaje zbyt długi okres czasu, gdyż uzyskanie i utrwalenie hegemonii ateńskiej nastąpiło w czasie od drugiej wojny perskiej do początku wojny peloponeskiej, a więc w ciągu lat najwyżej 40-tu, nie zaś 85-ciu.

Jeśli się jednak dokładnie zważy słowa mowcy, musi się przyjść do przekonania, że on nie mógł mieć na myśli jedynie owego czasu, w którym Ateńczycy uzyskali i utrwalili swoją hegemonię, lecz chciał przedstawić ów cały pomysłny wzrost potęgi ateńskiej, który rozpoczął się wkrótce po bitwie pod Maratonem z chwilą, gdy Ateny przysłyły w posiadanie floty i murów.

²⁵⁾ Tucyd. 96, 99.

²⁶⁾ Tucyd. I. 90 nast.

²⁷⁾ Plutarch życie Temist.

²⁸⁾ Krüger I. I. 275: Was endlich die Zeitbestimmung anbetrifft: ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ πάντα ἡμῖν ἔστιν ἐγγύστερον so ist diese, wie man sie auch drehen und wenden will, offenbar falsch.

²⁹⁾ I. I. 227.

³⁰⁾ I. I. str. 185.

³¹⁾ I. I. str. 54, 55.

Wynika to choćby z tego, że o uzyskaniu hegemonii wspomina mówca dopiero przy końcu, kiedy już wymienił inne dawniej uzyskane korzyści.

Wobec tego można ów ogólny obraz wzrostu potęgi ateńskiej, jaki mówca podaje, uznać za wierny i nie wykraczający bynajmniej przeciwko prawdzie historycznej.

Wróćmy teraz do rozdziałów początkowych (§. 3 nast.) w których, jak wiadomo, wylicza mówca szczegółowo wszystkie w dawniejszych czasach między Atenami a Spartą zawarte układy pokojowe.

Opowiadanie swoje rozpoczyna w §. 3. temi słowy:

„Gdyśmy prowadzili wojnę na Eubei i posiadaliśmy Megarę, Pege i Troezenę zapragnęliśmy pokoju. W tym celu odwołaliśmy Cymona, syna Mityadesa, który skazany na wygnanie sądem skorupkowym bawił wówczas na Chersonzie i wystaliśmy go względem zawarcia pokoju do Sparty, z którą zastawał w stosunku gościnniej przyjaźni. I stanął wówczas między oboma państwami pokój na lat 5, a przetrwał lat 13.

W opowiadaniu tem nie przestrzega wprawdzie mówca ścisłości historycznej, gdyż rozejm między Atenami i Spartą, do którego przyczynił się Cymon, nie przyszedł do skutku zaraz po jego odwołaniu, lecz dopiero w 5 lat później (451 r. prz. Chr.), ale niedokładność tę można wybaczyć mówcy, któremu chodziło raczej o zaznaczenie samego faktu niż o ścisłość historyczną.

Myli się natomiast Andokides mówiąc, że Ateńczycy prowadzili wówczas wojnę na Eubei. Według bowiem Tucydidesa I, 114 walczył na Eubei Perykles w r. 446, a wkrótce potem przyszedł do skutku 30-letni rozejm między Atenami i Spartą który w rzeczywistości trwał tylko lat 14. (Tucyd I, 115).

Widocznem zatem jest, że Andokides wspomniawszy na niewłaściwym miejscu o wojnie na Eubei, pomieszał następnie pokój Cymona, zawarty 5 lat przedtem, z owym 30 letnim rozejmem, zawartym po ukończeniu wojny na Eubei, który w rzeczywistości trwał tylko lat 14, a połączywszy obydwie te zdarzenia razem, powiedział, że pokój Cymona zawarty na lat 5 trwał lat 13. Pomylił się zatem mówca, jak widzimy, tylko o jeden rok, a cała ta gmatwanina wynikała nietylko z nieświadomości o istotnym przebiegu zdarzeń, ile raczej z braku należytej dyspozycji materiału i logicznego przeprowadzenia rzeczy.³²⁾

³²⁾ Porów. Kirchner I. I. str. 56, 57.

W §§. 4. i 5. kreśli Andokides korzyści, jakie Ateńczycy z owego pokoju odnieśli, przedewszystkiem zaś wspomina o obwarowaniu portu Pireus.

Zarzuca tu Krüger³³⁾ mowcy znowu niedokładność podnosząc, że port Pireus zaczęto obwarowywać zaraz po odejściu Mardoniusa (Tucyd. I, 93), a nie dopiero po pokoju Cymona.

Twierdzenie Krügera jest bezwątpienia słuszne, lecz broni mowcę ta okoliczność, iż dopiero za staraniem Peryklesa pracę około obwarowania portu ukończono, wobec czego wzmianka jego z prawdą historyczną w żadnej nie stoi sprzeczności. (Appian Millhr. 30). Do tego też czasu odnosi dalej Andokides wybudowanie muru północnego (εἶτα τὸ μακρὸν τῆρος τῶβόρειον). Tu jest rzeczywiście mowca nieco niedokładnym, bo jeżeli mur ten zaczęto budować jeszcze w r. 457 (Tucyd. I. 107), a więc 6 lat przed pokojem Cymona, to w każdym razie po 6 latach praca ta musiała już sporo postąpić naprzód; przeto mowca nie powinien był powiedzieć *περὶτον τότε*, lecz użyć wyrażenia dokładniejszego.

Prawdą natomiast jest, o czem dalej mówi Andokides, że w owym czasie wystawili Ateńczycy sto trójwiosłowców, Zdaniem Krügera³⁴⁾ miał tu mowca na myśli prawo przeprowadzone przez Temistoklesa, które obowiązywało Ateńczyków do wystawienia każdego roku 20 okrętów.³⁵⁾ A ponieważ pokój trwał lat 5, przeto mógł Andokides powiedzieć, że w ciągu tego czasu wybudowano 100 trójwiosłowców.

I z tego także względu można uważać wzmiankę Andokidesa o okrętach na wiarygodną, że w roku 460. stracili Ateńczycy 200 okrętów,³⁶⁾ które wysłał byli na stłumienie buntu w Egipcie. Flota ta została pokonaną przez Persów, a Cymon postanowił pomścić się tej klęski. Wkrótce też po zawarciu owego przymierza między Atenami i Spartą wyruszył on do Cypru i Egiptu na czele 200 okrętów, których dostarczyli Ateńczycy i sprzymierzeńcy, pobił flotę nieprzyjacielską i przystąpił do oblężenia miasta Citium, gdzie go śmierć zaskoczyła w roku 449 prz. Chr.

³³⁾ I. I, str. 258.

³⁴⁾ I. I, str. 258.

³⁵⁾ Diod. XI, 43.

³⁶⁾ Porów. Tucyd. II, 13, 7.

Jeżeli więc przyjmiemy, że w liczbie owych 200 okrętów połowa była okrętów sprzymierzeńców, to otrzymamy 100 okrętów ateńskich, o których właśnie wspomina Andokides.³⁷⁾

Dalej wspomina mowca, że wówczas po raz pierwszy Ateńczycy uzbroili 100 jeźdźców i tyłuż łuczników scytyjskich.

Jakkolwiek u żadnego historyka nie znajdujemy na to wyraźnego potwierdzenia, jednakże z drugiej strony nie mamy również żadnej wiadomości, iżby Ateńczycy już przedtem własną jazdę posiadali. Pewną jest rzeczą, że w bitwie pod Maratonem nie mieli jeszcze Ateńczycy ani jazdy ani łuczników (Herod VI. 112), ale mieli już ją w początkach wojny peloponeskiej.³⁸⁾ Stąd wniosek, że ustanowili ją prawdopodobnie w owym czasie, o którym wspomina Andokides.³⁹⁾

W §. 6. *Μετὰ δὲ ταῦτα δὲ Ἀθηναίων* z. τ. λ. opowiada mowca o wybuchu nowej wojny.

»Następnie zawikłaliśmy się we wojnę z powodu Egineców, a doznawszy wielu nieszczęść i wiele też naurzajem wyrządźwszy, zapragnęliśmy znowu pokoju. Wybrano też z pośród Ateńczyków dziesięciu mężów, wyposażono ich w pełnomocnictwo i wysłano do Sparty celem zawarcia pokoju. W liczbie ich był także mój dziadek Andokides. Ci zawarli pokój na lat 30.

Pomieszał tu mowca tok wypadków, gdyż wojna, o której mówi, wyprzedziła tak wojnę na Eubei, którą, jak wyżej wspomniano, stłumił Perykles i przyprowadził do skutku 30 letnie zawieszenie broni między Atenami i Spartą w r. 445. prz. Chr. jako też i ów 5 letni pokój Cymona.⁴⁰⁾

Egineci bowiem prowadzili wojnę z Ateńczykami jeszcze w r. 457. prz. Chr. lecz zmuszeni do kapitulacyi, nie ponawiali odtąd kroków nieprzyjacielskich przeciwko Atenom⁴¹⁾.

Powinien był zatem mowca wspomnieć o Eginetach w §. 5., tutaj zaś o wojnie na Eubei. Ponieważ jednak wypadki te pomieszał, przeto powiedział także mylnie, że zawieszenie broni które przyprowadził do skutku Cymon na lat 5, trwało lat 13, zamiast dodać tę uwagę w §. 6, gdzie mówi o 30 letnim pokoju, który w rzeczywistości trwał tylko lat 14. Wten sposób

³⁷⁾ Porów. Tucyd. I, I, 110.

³⁸⁾ Tucyd. II. 13 7.

³⁹⁾ Porów. Boeckh. die Staath d. Ath. I. str. 359, 361.

⁴⁰⁾ Porówn. Tucyd. I, 105, Krüger, Hist. Phil. Stud. 2 Bd. str. 248.

⁴¹⁾ Porówn. Tucyd. I. 105, 106.

byłby w ogólności uczynił zadość prawdzie historycznej, a pomylka o 1 rok nie stanowiłaby prawie żadnej różnicy.

Przypatrzmy się teraz po krótko, jak mowca w następnym rozdziale (§. 7) kreśli obraz wzrostu polegi ateńskiej po zawarciu owego 30 letniego rozejmu.

Przedewszystkiem wspomina, iż wówczas złożono 1000 talentów na akropolis *ἀνηρέχαμεν γλῖα τάλκντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν* i prawem zastrzeżono, że mają one służyć do wyłącznego użytku ludu; wybudowano nadto drugich 100 okrętów, które za uchwałą ludu na ten sam cel przeznaczono. (*ἔξαιρέτους ἐψηφίσθημεθα*).

Wprawdzie Tucydides zdarzenia powyższe odnosi do początku wojny peloponeskiej,⁴²⁾ jednakże jest to różnica zbyt mała, iżby robić z tego zarzut mowcy, który przecież do takiej ścisłości w datach chronologicznych nie jest obowiązany⁴³⁾. Dlaczego zaś mowca wymienia tylko 1000 talentów, a nie wspomina o owych skarbach, które wówczas dzięki Peryklesowi do kasy państwowej wpłynęły, można tłumaczyć w ten sposób, iż mowca chciał przez to powiedzieć, że zapas pieniędzy i floty był wtedy tak wielki, iż można było 1000 talentów i 100 okrętów przeznaczyć wyłącznie tylko na nagły jakiś wypadek⁴⁴⁾.

Więcej trudności w wyjaśnieniu następuje następną wzmianka Andokidesa: *χιλίους καὶ διακοσίους ἰππέας καὶ τοξότας τοσοῦτους ἑτέρους κατεσίγαμεν*.

Tucydides (II, 13) wymienia również 1200 jeźdźców, lecz liczbę łuczników podaje na 1600. Krüger,⁴⁵⁾ chcąc wzmiankę Andokidesa pogodzić z Tucydidesem, tłumaczy mowcę w ten sposób, iż miał na myśli 1200 łuczników prócz tych, których już w §. 5. wymienił. Ponieważ zaś jeden rękopis podaje w §. 5. lekcję poprawną *τετρακοσίους τοξότας* zamiast *τριακοσίους*, który to błąd mógł się wkraść łatwo z powodu poprzedniego *τριακοσίους ἰππέας*, przeto dodawszy poprzednich 400 łuczników do wymienionych 1200, otrzymamy zgodnie z Tucydidesem liczbę 1600. Ta interpretacja Krügera wydaje mi się bardziej prawdopodobną niż Boeckha⁴⁶⁾ i Kirchnera⁴⁷⁾, którzy utrzymują, iż mowca zgo-

⁴²⁾ Tucyd. II, 24, VIII, 15.

⁴³⁾ Krüger l. I. 263. Dieser Irrthum ist freilich bei einem Manne, der in dieser Zeit lebte, sehr auffallend. Porów. Boeckh. l. I. 586.

⁴⁴⁾ Porów. Gust. Melch. Yden, *Andocidis oratio de pace cum Lacedaemoniis in eunda latine reddita et annotationibus instructa disp. acad. Upsaliae 1872 str. 20, 21.*

⁴⁵⁾ l. I. str. 264.

⁴⁶⁾ l. I. str. 292, uw. e.

⁴⁷⁾ l. I. str. 63.

dnie z poprzednią wzmianką o łuczniakach miał tu na myśli tylko 1200 łuczniaków najętych, gdy tymczasem Tucydides podając ich liczbę na 1600 wliczył w to także i obywateli ateńskich, którzy również służyli jako łucznicy.

Jakkolwiek zresztą zechcemy zapatrywać się na tę sprawę, w każdym razie nie można w tem miejscu zarzucić mowcy fałszu historycznego.

Prawdą również jest to, co mówi o wybudowaniu muru południowego καὶ τὸ τεῖχος τὸ μακρὸν τὸ νότιον ἐτεχνίσθη. Ateńczycy bowiem mniej więcej w 12 lat po wybudowaniu podwójnego muru północnego, poprowadzili za radą Peryklesa jeszcze trzeci mur środkowy (τὸ διὰ μέσον τεῖχος), aby tym sposobem wzmoćnić port Pireus.

Ponieważ jednak muru zewnętrznego po wojnie peloponeskiej już więcej nie odbudowano, przeto pierwotny mur środkowy otrzymał nazwę południowego (τὸ νότιον τεῖχος) w przeciwstawieniu do drugiego zwanego τὸ βόρειον τεῖχος.

Skreśliwszy w ten sposób obraz wzrostu potęgi ateńskiej, przechodzi następnie mowca do początku wojny peloponeskiej (w §. 8), wspomina następnie o pokoju Nikiasa i wylicza korzyści, jakie z tego pokoju na Ateńczyków spłynęły (§. 8. koniec §. 9). Korzyści zaś te były następujące: a) dzięki temu pokojowi złożyli Ateńczycy 700 talentów na zamku (ἑπτακίθχλια μὲν τάλαντα νομισματός εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνηγέχαμεν). b) wybudowali więcej niż 400 okrętów (ναῦς δὲ πλείους ἢ τετρακοσίους ἐκτινάμεθα), c) coroczny dochód z podatków przewyższał sumę 1200 talentów (καὶ φόρος προσήκει κατ' ἐνιαυτὸν πλέον ἢ διακόσια καὶ χίλια τάλαντα.), d) prócz Chersonezu, wyspy Naxos i Eubei, które wówczas były już w posiadaniu Ateńczyków, wysłano nadto wiele kolonii.

Wszystko, co Andokides mówi, jest wiernym obrazem rzeczywistości. Wprawdzie Krügerowi⁴⁸⁾ wydaje się podejrzanem, żeby Ateńczycy w ciągu krótkiego pokoju Nikiasa potrafili byli zebrać 7000 talentów. lecz Böckh⁴⁹⁾ uzasadnił szczegółowo, w jaki sposób Ateńczycy sumę tę zebrali i z jakich powodów tak znaczna kwota w wojnie sycylijskiej tak prędko znikła. W każdym razie wojnę sycylijską, która wymagała znacznych kosztów i tak dalece nadweryżyła zasoby Ateńczyków, można było rozpocząć dopiero po zebraniu znacznej sumy pieniężnej,

⁴⁸⁾ l. l. str. 266.

⁴⁹⁾ l. l. str. 585—591.

wobec czego wzmianka Andokidesa jest przynajmniej bardzo prawdopodobną.

Dalej nadmieniamy mowca o wybudowaniu więcej niż 400-stu okrętów. Choć liczba ta jest nieco za wielką, lecz, jeśli się uwzględni, że w wojnie sycylijskiej stracili Ateńczycy 200 okrętów, to można przypuszczać, że flota ateńska musiała już być w owym czasie weale znaczną. Böckh⁵⁰⁾ i Kirchner⁵¹⁾ domyślają się, że mowca podał tu liczbę okrętów zupełnie gotowych jako też i tych, które przygotowywano w warsztatach okrętowych.

Z pośród licznych posiadłości ateńskich wymienia mowca przede wszystkim Chersonez, gdyż półwysep ten tak dla swej urodzajności, jako też i dla tego, że leżały na nim znaczne miasta jak n. p. Bestos (Tucyd. VIII. 62), stanowił bardzo ważną posiadłość ateńską. — Nadto wymienia także wyspę Naxos jako największą z Cyklad i Eubeę, o której już wyżej była wzmianka.⁵²⁾

Wylieczywszy w ten sposób wszystkie korzyści pokoju Nikiasa, przechodzi mowca do nowego wybuchu wojny ze Spartą (§. 9. koniec), do której dali powód Argiwiowie *πάλιν χιτέστημεν εἰς πόλεμον πρὸς Λακεδαιμονίους, περισθέντες . . . ὑπ' Ἀργείων.*

To, co Andokides mówi, potwierdza wyraźnie świadectwo Tucydidesa, (V. 44. nast., VI. 105). Wspomina dalej o zakończeniu wojny peloponeskiej i w krótkich lecz dobitnych rysach kreśli obraz smutnych skutków pokoju, który pokonani Ateńczycy pod jakimikolwiekby warunkami zmuszeni byli zawrzeć ze zwycięską Spartą. (§. 10, 11, 12).

Zgodnie więc z prawdą historyczną mówi o zaprowadzeniu rządu 30 tyranów *ὡς τε τριάκοντα κατέστησαν*, o smutnej śmierci wielu obywateli ateńskich, o wydaniu okrętów, zburzeniu murów i t. d.

W §. 13. przechodzi mowca do wojny koryneckiej i nie popełnia wielkiego błędu datując jej początek od krzywd, jakich doznali Beotowie. Wprawdzie wojna ta wybuchła otwarcie dopiero w r. 395., ale nie brakło już przedtem wypadków, które wybuch ten z wolna przygotowywały i nagromadzały materiały palny, który w końcu wybuchł jasnym płomieniem. Do tych więc dalszych przyczyn odnieść należy i krzywdy Beotów, o których mowca wspomina.⁵³⁾

⁵⁰⁾ l. l. str. 364.

⁵¹⁾ l. l. str. 66.

⁵²⁾ Zob. str. 10.

⁵³⁾ Porów. Xenof. Hell. III. 5 nast., iY, 2, 1, V, 2, 35, nast, III. 5, 14.

W dalszym ciągu stara się mowca przedstawić Ateńczykom bezcelowość dalszego prowadzenia wojny i skłonić ich do zawarcia pokoju z Lacedemończykami (§. 14—18). Żąda więc od nich, aby nie sławiali wygórowanych warunków, na które nie zgodziłby się ani król perski ani też ich sprzymierzeńcy (§. 15); kreśli następnie dotychczasowe zwycięstwa Spartan pod Koryntem, Koroneą i w owej bitwie, w której zajęli port Lechajon, przyczem, jak przedtem dokładnie wykazaliśmy,⁵⁴) popełnia błąd naliczywszy tylko trzy zwycięstwa, chociaż w rzeczywistości już cztery razy Lacedemończycy zwyciężyli. Jeśli więc pomimo tylu zwycięstw skłaniają się do zawarcia pokoju, to tem bardziej powinni to uczynić Ateńczycy. Wskazuje dalej mowca na Beotów, którzy pomimo czteroletnich trudów wojennych, podjętych z powodu miasta Orchomenos, rezygnują przecież z osiągnięcia swego celu i są gotowi także zawrzeć pokój (§. 20). (Βοιωτοὶ δ' ἂν πῶς τὴν εἰρήνην ποιοῦνται; οἵτινες τὸν μὲν πόλεμον ἐποίησαν ἕνεκα Ὀρχομενοῦ ὡς οὐκ ἐπιτρέψοντες αὐτόνομον εἶναι, νῦν δὲ ὁμοῦς Ὀρχομενὸν ἀφέντες αὐτόνομον τὴν εἰρήνην ποιοῦνται.)

Popołnia przytem tylko ten błąd, że Beotom przypisuje rozpoczęcie wojny, gdy tymczasem w rzeczywistości rozpoczęli ją Lacedemończycy. Błąd ten jednak popełnia z umysłu ze względu na cel, do którego zdąża.

Z umysłu też wykracza przeciw prawdzie historycznej, mówiąc nieco dalej, (§. 22.) że Ateńczycy nakłonili Beotów i Koryntyjan do odpadnięcia od Spartan Βοιωτοὺς καὶ Κορινθίους ἀποστῆσαντες αὐτῶν, że oni zrobili króla perskiego wrogiem Sparty i przyczynili się do zwycięstwa Konona nad flotą spartańską, które przyprawiło Spartę o utratę panowania na morzu. Wszystkie te błędy popełnił mowca świadomie we własnym interesie, chcąc w jak najczarniejszych barwach przedstawić niewdzięczność Ateńczyków względem Spartan.

Wszystko, co następnie powiada mowca o Argiwach, (§ 24—27) że oni z egoistycznych powodów sprzeciwiają się zawieraniu pokoju, bo chodziło im o Korynt, dalej że sami zawierając prywatnie pokój ze Spartą kraj swój od spustoszeń i klęsk wojny ochraniają, innych zaś do wojny podburzają — wszystko to jest zgodne z prawdą i da się poprzeć świadectwami Xenofonta, Diodora i Plutarcha.⁵⁵⁾

⁵⁴ Progr. gimn. Drohob. 1900 str. 13 nat.

⁵⁵) Porów. Xenof. Hell. IV, 4, 6, IV, 8, 15, 34; Diod. XV, 26; Plut. Temist. 4. Zob. nadto Część I. str. 28, 29. progr. gimn. Drohob. 1900.

Przebiegliśmy w ten sposób główne wypadki i zdarzenia, które mowca poruszył. Spotkaliśmy się tu i ówdzie z błędami historycznymi, widzieliśmy także, iż mowca czasem tok wypadków mięsza, ale mimoto przyznać trzeba, że obraz wypadków i zdarzeń historycznych, nakreślony w mowie jest w ogólnych zarysach wierny i świadczy zbyt wymownie, że mowca zdarzenia i wypadki dokładnie znał i rozumiał.

Nie był on jednak mistrzem wymowy, wykształconym na świetnych wzorach swych poprzedników, nie potrafił też zaplanować wszędzie nad materiałem, ująć go w artystyczną formę, odpowiednio go sobie rozłożyć i logicznie przeprowadzić. Wtem też leży pierwsza przyczyna błędów, które w mowie swojej popełnił, jak n. p. owo pomieszczenie 5 letniego pokoju, który przyprowadził do skutku Cymon z 30 letnim rozejmem zawartym między Atenami i Spartą za pośrednictwem Peryklesa.

I to także winno się mieć na względzie, że nie mamy przed sobą historyka, który nie potrzebując krępować się żadnymi względami, może przedstawiać wypadki z wszelką ścisłością i prawdą historyczną, ale mowcę, który starać się musi o osiągnięcie celu, jaki sobie wytknął. A jeśli cel mowy tego wymaga, aby wykroczył nawet przeciw prawdzie historycznej, to nie należy poczytywać mu tego zaraz za ciężki grzech, lub nieświadomość rzeczy.

Dlatego też Andokides z umysłu popełnia błąd każąc Beotom rozpoczynać wojnę, a potem po czteroletnich bezowocnych trudach wojennych zawierać pokój z Lacedończykami. Chciał tym sposobem wyrzucić potężniejsze na Ateńczykach wrażenie i skłonić ich do zawarcia pokoju. Z tej samej też przyczyny w tak czarnych barwach skreślił niewdzięczność Aten względem Sparty.

Podnieść wreszcie należy, że błędy popełnione przez mowcę odnoszą się po największej części do czasów dawniejszych, do wypadków, które wyprzedziły wojnę peloponeską i mogły już po części zatrzeć się w jego pamięci (§. 3—9). Natomiast im bardziej zbliża się on do swoich czasów, tem dokładniej je przedstawia, a wypadki, które rozegrały się w jego oczach, odzwierciedlił tak wiernie, że późniejszy jakiś sofista nie byłby w stanie zdobyć się na taki obraz.

Wystarczy wspomnieć o owem jak najdokładnijszem przedstawieniu dotkliwych dla Aten warunków pokoju po ukoń-

czeniu wojny peloponeskiej i o wiernem odzwierciedleniu stosunków u Spartan, Ateńczyków, Beotów, Argiwów i Koryntyjan w r. 391 prz. Chr., t. j. w tej chwili, w której z mową swą wystąpił⁵⁶⁾.

Wobec takich dowodów dokładnej znajomości zdarzeń dziejowych i stosunków w poszczególnych państwach, popełnione usterki nie mogą bezwarunkowo tak dalece zaważyć na szali, iżby z tego powodu o autentyczności mowy powątpiewać należało. Owszem ten wzgląd, że błędy przez Andokidesa popełnione dotyczą po największej części wypadków dawniejszych, które wyprzedziły wojnę peloponeską i koryucką, przemawiać może tylko na jego korzyść. Bo, gdyby autorem mowy był jakiś sofista epoki późniejszej, który mógł czerpać wiadomości z dzieł historycznych, to byłby niezawodnie tak o dawniejszych wypadkach jak i o wcześniejszych zarówno dokładnie znalazł wiadomości.

Jeżeli jednak autorem mowy był człowiek, który żył w epoce wojny peloponeskiej i korynckiej, to jest rzeczą naturalną, że zdarzenia i wypadki, odnoszące się do tej epoki, mógł znać dokładniej i przedstawić wierniej aniżeli wypadki dawniejsze z czasów Cymona i Peryklesa.

Nie mógł więc stworzyć tej mowy późniejszy jakiś sofista, autorem jej mógł być tylko Andokides.

§. 3.

O stylu i właściwościach wymowy Andokidesa,

Dotychczasowe uwagi wykazały, że ani względy chronologiczne ani też błędy zawarte w III. mowie Andokidesa nie świadczą bynajmniej przeciw jej autentyczności. Pozostaje nam jeszcze rozpatrzeć się bliżej w jej właściwościach językowych i starać się zbadać, czy posiada ona te same cechy, te same wady i zalety, które charakteryzują dwie niewątpliwie autentyczne mowy Andokidesa t. j. mowę I. *περὶ τῶν μεσσηνίων* i II. *περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου*. Jeżeli i to badanie wypadnie pomyślnie, wtedy

⁵⁶⁾ Porów. Część I. §. 6. progr. gimn. Drohob. 1900.

uzyskamy jeszcze jeden bardzo ważny dowód, że autorem jej mógł być tylko sam Andokides. Dlatego też uczeni, którzy zajmowali się kwestyą autentyczności tej mowy, baczna na ten wzgląd zwrócili uwagę i jak najściślej w tym kierunku przeprowadzili badania⁵⁷⁾.

Największą zasługę położył w tym względzie Walter Francke,⁶⁸⁾ który tak szczegółowo zbadał właściwości językowe trzech wymienionych mów Andokidesa i tak ściśle po tym względem przeprowadził porównanie, że już prawie żadnego nowego szczegółu w tym kierunku dodać nie można.

Przedewszystkiem pamiętać należy o tem, że Andokides nie był mistrzem wymowy, lecz raczej przedstawicielem dość licznego zastępu mowców publicznych, którzy przyswoiwszy sobie jaką taką technikę, przy pomocy wrodzonych zdolności wprawiali się z wolna do wymowy publicznej. Stąd też i mowy jego nie są to wzory zbudowane według wszelkich reguł i zasad retorycznych, lecz uważać je raczej należy za pisma ulotne, w których treść a nie forma pierwszą odgrywała rolę.

Wzmianki starożytnych o naszym mowcy są bardzo szczupłe, ale przecież można z nich wysnuć pewne wnioski co do właściwości jego wymowy. Ważną w tym względzie jest wzmianka *Pseudo-Plutarcha*, który nadaje Andokidesowi cztery przydomki: ἀπλοῦς, ἀκρίτακτος, ἀργεῖς, ἀσηματιστός. Z przydomków tych wynika a) że Andokides nie stara się o ozdobienie swoich mów figurami krasomowczemi, b) że nie rozporządza on jeszcze zasobem owych środków retorycznych, którymi odpowiednio do celu mowy posługiwali się mowcy epoki późniejszej. Nie umie on jeszcze ująć materiału w formę artystyczną, brak w jego mowach

⁵⁷⁾ Już Valckenar (Sluiter Lectt-Andocidaeae p. 203), badał właściwości retoryczne i gramatyczne tej mowy i porównał je z właściwościami trzech pozostałych mów Andokidesa. Ale porównania tego nie przeprowadził ściśle, skoro doszedł do przekonania że i IV. mowa, uznana dzisiaj powszechnie za nieautentyczną, wykazuje te same cechy i właściwości językowe, co i inne mowy Andokidesa. Sąd jego o mowie IV. brzmi następująco: Mihi quidem visus est idem stilus in hac oratione atque in aliis, quae sine controversia sunt Andocidaeae, eadem dicendi vehementia, eadem libertas. Multa quoque insunt, quae uni videntur convenire Andocidi. — Kirchner l. l. str. 34—37 porównywał także pod względem stylu mowę tę z mową I., lecz wypowiedział w tym względzie tylko kilka ogólnych uwag.

Niektóre także uwagi o stylu i właściwościach Andokidesa wypowiedział Blass, Att. Bereds. I. str. 288—300.

⁵⁸⁾ De Andocidis oratione, quae est de pace, diss. inaug. Halis Saxo-num 1876.

należytej dyspozycyi, ścisłej argumentacyi, a niejednokrotnie i logicznego związku poszczególnych części z całością.

Często rozpoczęte opowiadanie o jakiejś rzeczy przerywa, a wsuwając następnie inne zwianki bez należytego porządku i związku z rozpoczętem opowiadaniem zaciemnia rzecz całą i wprowadza czytelnika w istny labirynt, w którym trudno dopatrzeć się nici przewodniej.

Pod względem stylu zajmuje Andokides stanowisko pośrednie między Antyfontem a Lizyaszem.

Nie stara się on ani o wzniosły i wyszukany styl pierwszego, ani też nie przestrzega ściśle potocznego sposobu mówienia drugiego. Stąd też spotykamy się u Andokidesa obok zwrotów i wyrażeń codziennych z wyrażeniami wzniosłemi, poetycznemi, zaczerpniętymi z tragików.⁵⁹⁾ W ogólności jednak styl jego zbliża się do mowy potocznej i nie odznacza się ani systematycznie ułożonemi zdaniem i ani też ministernie zbudowanymi okresami. Próbuje wprowadzić czasem mowca sił swoich w budowaniu większych całości, ale budowa ta rzadko kiedy mu się udaje. Najczęściej zamiast okresów mamy tylko nagromadzone bez porządku i łączności zdania, w których z trudem znaleźć się można.

Nie bez pewnych więc podstaw nadaje mu Hermogenes przydomek ψλαυρός.

Ta niedbałość a może nawet nieumiejętność Andokidesa w budowaniu symetrycznych zdań i okresów spostrzegać się daje zarówno w mowie III. jak w I-szej i II-giej, przedewszystkiem zaś w tak zwanej λέξις καταστραμμένη.

Niszczy mianowicie mowca częstokroć symetryczną budowę zdań i okresów przez to, że opuszcza lub dodaje pewne wyrazy lub zdania ze szkodą symetrycznie rozpoczętej całości. Uwidocznia się to szczególnie w budowie antytez, w których mowca z początku przestrzega pewnej symetrii, a potem przez dodanie lub opuszczenie kilku wyrazów pięknie rozpoczętą całość wbrew oczekiwaniu niszczy, starając się najwidoczniej unikać rytmu.

III. §. 12. ἐκεί μὲν καθαρεῖν ἐν δὲ τοῖσδε οἰκοδομεῖν || ναῦς ἐκεῖ μὲν κεκτῆσθαι, νῦν δ' ὀπίστας ἀν βουλώμεθα || Ἀθημον-τότε μὲν ἔχοντας, νῦν δὲ ἡμετέρας εἶναι, || καὶ φεύγοντας νῦν μὲν οὐκ ἐπ' ἀναγκῆς, τότε δ' ἐπ' ἀναγκῆς, ἐξ ὧν ὁ σῆμος καταλύθη.

⁵⁹⁾ Porów. Blass l. I. str. 291.

Mamy tu cztery antytezy, z tych trzy pierwsze składają się z dwóch członów, w ostatniej zaś dodał mowca człon trzeci. Podobne przykłady mamy III. §. 20 i I. §. 8.; porówn. I. §. 11. II. §. 22.

Buduje także nieraz mowca antytezy na wzór Antyfonta, w których dla uniknięcia rytmu wyraz wspólny dwom odpowiadającym sobie członom kładzie tylko raz, tak że członowi dłuższemu odpowiada człon krótszy.

I. §. 119. τῆς μὲν οὖν τοῦ ἐπιδικάζου, τῆς δὲ ἐγώ.

III. §. 12. . καὶ φεύγοντας νῦν μὲν οὐκ ἐπὶ ἀναγκῆς οὐδένα καταδέχεσθαι, τότε δ' ἐπὶ ἀναγκῆς.

W innych znowu miejscach stara się Andokides uniknąć rytmu przez to, że w budowie zdań lub okresów zmienia w dalszych członach porządek wyrazów wbrew regule przestrzegane przez innych pisarzy ówczesnej epoki, którzy ściśle baczyli na to, aby porządek wyrazów w następnych członach okresu odpowiadał porządkowi w członach poprzednich.

Przykłady tego rodzaju dadzą się podzielić na kilka grup.

Do pierwszej zaliczyć należy te, w których mowca rozdziela dwa logicznie ściśle do siebie należące wyrazy przez wsunięcie w środek bądź to jakiegoś verbum dicendi, bądź też innego wyrazu a nawet i kilku wyrazów.

I. §. 5. πολίτης δὲ ξαίμετιν εἶναι, § 17. τὸν πατέρα ἔρη τὸν ἐμὸν παρῆναι, §. 93. τοῖς νόμοις ἐψήφισάμεθα χρῆσθαι.

III. §. 7. ταύτας ἔξαιρετους ἐψήφισάμεθα εἶναι.

Porówn. I. §. 9, 47, 93; III. §. 26 tudzież I. §. 37. III. §. 15.

Do drugiej grupy należą przykłady, w których mowca między dwa ściśle do siebie należące wyrazy wsuwa orzeczenie.

I. §. 39. τούτων εἶη τῶν ἀνδρῶν τὸ ἔργον.

II. §. 28. τὰς τῶν ἐξαπατησάντων οὐκ ἀκέρους εἴθετε βουλάς.

III. §. 2. ἐκεῖνα σκέψασθε τὰ τότε γυνόμενα.

Podobnie I. §. 46, III. §. 23, 40.

Po trzecie należą tu także te przykłady, w których między dwa ściśle do siebie należące wyrazy widzimy wsunięty zaimek.

I. §. 11. θεράπων ὅμιτιν ἐνθάδε ἑνὸς τῶν ἀνδρῶν—εἶρεῖ

II. §. 12. μέρος ἐγὼ οὐκ ἂν ἐλάχιστον ἔχομι.

III. §. 38. ἐὺ ὀγδοῦχροντα καὶ πέντε ἤμιτιν ἔπειον ἐγένετο.

Dalszą cechą stylu Andokidesa dotyczącą układu i porządku wyrazów jest to, że mowca zwykł umieszczać wyraz wspólny kilku członom bądź na czele członu pierwszego bądź też na końcu ostatniego.

Często jednak odstępuje od tej zasady i wyrazy takie umieszcza po pierwszym członie bądź to bez żadnego celu, bądź też, żeby tym sposobem człon pierwszy silniej uwydatnić.

I. §. 45. συνελαβεν ἤμαρ εἰς καὶ ἔδησεν.

II. §. 29. αἰτίαν εἶχεν καὶ λόγον.

III. §. 15. Λακεδαιμονίους καταπαλομέμενον καὶ τοὺς συμμάχους.

Podobnie I. §§. 23, 40, 57, 59, 88, II. §§. 14, 23, III. §§. 3, 5, 9, 12, 30, 39.

Z przytoczonych zatem przykładów, dotyczących porządku i układu wyrazów w zdaniach, ujawnia się już pewne podobieństwo mowy III. z dwoma niewątpliwie autentycznymi mowami Andokidesa.

Przejdźmy jednak do innego rodzaju przykładów, dotyczących już nie układu pojedynczych wyrazów, lecz budowy zdań i okresów. Otóż mówca starając się uniknąć monotoności i jednostajności lubi często zmieniać podmioty i to najczęściej w ten sposób, że ze strony czynnej przechodzi do strony biernej lub odwrotnie.

I. §. 32. εἰ μὲν ἡσέβηκα — ἢ ὀμολόγηκα — εἰ δὲ οὐδὲν ἤμαρ τεταίμεοι.

III. §. 6. εἰς πόλεμον κατέστημεν καὶ ἐπεθυμύσαμεν τῆς εἰρήνης καὶ ἡρέθησαμεν ἡμῶν ἀνδρες.

Podobnie I. §§. 85, 147. III. §§. 7, 7—9.

Uskutecznia także mówca zmianę podmiotów w ten sposób, że wyraz który był w przypadku zależnym, robi podmiotem lub odwrotnie.

I. §. 45. τὸν δὲ Διοκλεῖδην ἦγον — καὶ ἐδείπνει ἐκεῖ.

III. §. 12. Αἴμωνος δὲ καὶ Ἰμβρόντος καὶ Σκῦρον τότε μὲν ἔχοντες τοὺς ἔχοντας νῦν δὲ ἡμετέρας εἶναι.

Porówn. I. §§. 29, 124. III. §§. 26, 34.

Inną cechą dotyczącą budowy okresów jest to, że mówca nie wiele dba o uwydatnienie wzajemnego stosunku, w jakim poszczególne człony okresu do siebie pozostają, dlatego też często opuszcza partykułę δέ po μὲν, a nieraz brak nawet zupełnie tego członu, w którymby partykuła ta stać powinna.

I. §. 22. ἐγὼ μὲν οἴμαι, III. §. 10. πρότερον μὲν ἀναμνήσθητε.

Ta niedbałość w należytem uwydatnieniu odpowiadających sobie nawzajem członów przebija się we wszystkich trzech mowach szczególnie w budowie antylez, które tracą wiele na sile dla tego, iż mówca bądźto jedną z partykuł przeciwstawia-

jących opuszczać, bądź też nie umieszcza ich w należytem miejscu.

I. §. 39. ὄντινα βούλοιο φάναι — ὄντινα δὲ μὴ βούλοιο.

III. §. 6. πολλὰ καὶ παθόντες, πολλὰ δὲ ποιήσαντες.

W przytoczonych przykładach brak w pierwszym członie μὲν ,choć w drugim jest δέ.

Podobnie I. §§. 11, 139. II. §. 21, III. §. 16.

W innych znowu razach umieszczone są te partykuły w niestosownem miejscu.

Porówn. I. §§. 132, 139, III. §§. 8, 12.

Jako dalszą charakterystyczną cechę w budowie zdań i okresów u Andokidesa podnieść należy rozwlekłość.

Andokides nie umie jeszcze uchwycić materiału w zwięzłą i zgrabną formę, nie umie też należycie uwydatnić tego, na co chciałby zwrócić szczególniejszą uwagę słuchaczy. Nie chcąc zaś, aby szczegół, o który mu przedewszystkiem chodzi, uszedł uwagi słuchaczy, kilkakrotnie wraca do niego powtarzając go nieraz prawie temi samemi słowy, stąd też powstaje ta rozwlekłość, to powtarzanie się nietylko pojedynczych wyrazów lecz nawet całych zdań.

Najlepiej charakteryzują tę ujemną właściwość stylu Andokidesa początkowe rozdziały mowy trzeciej, gdzie to mowca chcąc wykazać Ateńczykom, jakie to korzyści odnieśli oni niegdyś z dwóch pokojów zawartych z Lacedemończykami, wywody swoje kończy dwa razy tym samym zwrotem.

§. 5. καὶ ταῦτα ἐκ τῆς εἰρήνης τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους ἀγαθὰ τῇ πόλει καὶ δύναις τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο. §. 7. ταῦτα ἐκ τῆς εἰρήνης τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους ἀγαθὰ τῇ πόλει καὶ δύναις τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο.

Porówn. I. §§. 126, 129, 136, 140.

W niektórych jednak miejscach powtarzają się te same zdania już z pewną chociaż bardzo nieznaczną odmianą.

III. §. 3. ἐν ταύτῃ τῇ εἰρήνῃ ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐσθ' ὅπου καταλύθη; οὐδεὶς ἀποδείξει.

§. 5. καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἔσται ὅπου, ὃ Ἀθηναῖοι, ὁ δῆμος καταλύθη; οὐκ ἔστιν ὅστις ἀποδείξει.

Podobne przykłady znajdujemy III. §. 5 i 7, §. 11 i 31, §. 37 i 39. I. §. 39 i 32, §. 59 i 66.

Nierównie jednak liczniejsze są przykłady, gdzie po krótkiej przerwie powtarzają się pojedyncze wyrazy. Przytoczył ich wiele oprócz Franckego⁶⁰⁾, Blass⁶¹⁾ i Linder⁶²⁾.

I. §. 5. οὐκ ἂν δεξιάνην—πολύ ἂν δεξιάνην εἶναι.

II. §. 8. ἐκ τῶν παρόντων—τοῦ παρόντος κακοῦ.

III. §. 23. ὁ ἰδὸς α β ι — ὁ ἰδὸς α σ ι. I. §. 38. ὄρᾶν—ὄρᾶν—ὄρῶν.

§. 41. εἰπεῖν—εἰπεῖν.

Porówn I. §§. 8, 26, 58, 59, 71, 99, 127, 134, II. §§. 10, 24. III §§. 4, 13, 18, 31, 32, 37, 28.

Na szczególniejszą uwagę zasługują przykłady I. §§. 113, 115, 116, 117. W innych znowu miejscach powtarza mowca poszczególne wyrazy już z pewną odmianą.

I. §. 15. κατὰ τὴν μήνυσιν—ὠχόντο φεύγοντες, §. 16. ἐφυγον ἐπὶ ταύτῃ τῇ μηνύσει §. 19. μηνύσασιν—γενόμενῃν μηνυτῆς κατὰ τοῦ πατρὸς — §. 20. ἐμύθησα κατὰ τοῦ πατρὸς.

III. §. 16. ἐκ παντὸς τρόπου, §. 17. τοῦ τρόπου, §. 18. τῶν αὐτῶν τρόπων.

Podobnie II. §§. 16, 17, 18, III. §. 4, 5. 11.

Dotychczasowe uwagi poparte przykładami zaczerpniętymi z trzech mów Andokidesa dostatecznie, zdaniem naszym, dowodzą, iż on był zwolennikiem prostego, potocznego sposobu mówienia i nie starał się wcale albo też bardzo mało o nadanie stylowi swemu pewnego piętna sztuki i artyzmu. Owszem widzieliśmy u niego rozwlekłość i niedbałość w budowie zdań i okresów, podnieśliśmy również, iż bardzo często powtarza on w krótkich stosunkowo odstępach nietylko pojedyncze wyrazy lecz nawet i całe zdania, na czem styl bardzo traci.

Wyjątkowo tylko napotykamy u niego zwroty poetyczne, niezawodnie reminiscencye z tragedyi, wyjątkowo też przebiega się tu i ówdzie dążność nadania stylowi pewnej odmiany i urozmaicenia. — Dążność zaś ta ujawnia się bążto w tem, że mowca wyraża nieraz jedno pojęcie dwoma wyrazami mającymi to samo znaczenie (I. § 63. γηγένηται καὶ πέπρακται, §. 139. ὑψιζέσθαι καὶ ἀγρυπνεῖν — porów. III. §§ 5 i 7.), lub też w użyciu tak zwanej „circumlukucyi,” która u niego polega najczęściej na tem, iż używa participium w połączeniu z εἶναι zamiast zwykłego verbum finitum. (I. §. 17. ὁ δὲ πείσας καὶ δεόμενος ἐγὼ ἦν, III. §. 21. οἱ δὲ διακόλλωσαντες — τίνες ἦσαν — por. II. §. 15. III. 49.

⁶⁰⁾ I. I. str. 28, 29.

⁶¹⁾ I. I. I. str. 316.

⁶²⁾ De rerum dispositione apud Antiphontem et Andocidem oratt. atticos, Upsalae 1859, str. 49, i 68.

Wobec tego oczekiwaćby należało, że Andokides nie używał nigdy figur krasomowczych, które inni owej epoki pisarze i sofisci tak chętnie a nawet do przesady się posługiwali. A przecież te ozdoby stylu znajdujemy także i w mowach Andokidesa.

I tak napotyamy u niego dość częste przykłady użycia figury tak zwanej **epanaphora**, która nadaje stylowi dobitności, a polega na tem, że zdania, lub też człony zdania po sobie następujące rozpoczynają ten sam wyraz.

I. §. 39. ὄντινα βουλοῖτο — ὄντινα δὲ κ. τ. λ.

§. 114. εἶδὲτα μὲν εἶδὲτα δὲ — ἐπιτάχμενον μὲν — ἐπιτάχμενον δὲ κ. τ. λ.

III. §. 6. πολλὰ κακὰ παθόντες — πολλὰ δὲ ποιῶντες.

Podobnie I. §§. 56, 93, 104, 147 III. §. 30. Porównać nadto należy I. §. 140, III. §§. 2, 15.

Używa także mowca figury t. zw. *ἑμοιοτέλευτον*, która w prozie jest tem samem, co w poezyi rym.

I. §. 31. τιμωρήσετε μὲν τοὺς ἀθεβούοντας, τώσητε δὲ τοὺς μηδὲν ἀδικούοντας.

§. 106. τῶν δὲ κατέγνωσαν, τοὺς δὲ ἠτίμησαν.

II. §. 2. τοὺς πρᾶττοντας — τοὺς μέλλοντας.

III. §. 12. καθαιρεῖν, οἰκοδομεῖν.

Inne tego rodzaju przykłady: I. §§. 44, 66, 77, 103, 107 II. §§. 1, 22, III. §§. 11, 27, 5.

Z drugiej strony dadzą się wykazać przykłady, w których mowca, jakby z umysłu, unikał użycia tej figury.

III. §. 22. πολέμιον αὐτοῖς ἐποίησαν, καὶ κόπον τὴν ναυμαχίαν παρεσκεύασαν, οἷον ἀπόλασαν τὴν ἀρχήν.

Porów. I. §§. 7, 61, 121. II. §. 3, 22. III. §. 26, 28.

Ujawniają się nadto w jego mowach ślady figury tak zwanej „*παρονομαβία*“.

Zastosowanie jednak tej ozdoby retorycznej jest jeszcze u niego tak proste, iż słusznie uważa ją Francke za przypadkową raczej niż użytą z rozmysłem.

I. §. 4. ὃ εἴρασι — μὲν — εἴρασι δὲ. §. 25. τῶν γὰρ φεύγοντων — οἱ μὲν τινες ἀπέθανον φεύγοντες.

III. §. 17. οἱ τινες ἀρχόμενοι — πολεμεῖν — ἤρχον — οὐν δ' αὐτοῖς ἐπαρχεῖ.

Podobnie: I. §§. 20, 24, 25, 99, 109, 104, 138. III. §§. 12, 26, 41, II. §. 1.

Zgrabnie natomiast używa mowca we wielu miejscach *asyndetów*. Porów. I. §. 18, §. 40. III. §§. 4, 6, 7, 24.

Z figur tak zwanych *schemata διανοίας*, do których należą wykrzyknienia, zaklęcia, ironia, porównania, pytania retoryczne, zamilknienia i t. d., spotykamy w mowach Andokidesa najczęściej jeszcze *pytania retoryczne* (III. §. 2. πῶς — γένοντα; §. 4. ἐν καταλύσει III. §. 19. καίτοι ποία ἤσπληθον; §. 20. Βασιτοὶ ποιοῦνται porow. I §. 137, III, 22, 24, 26) i figurę t. zw. *επιφορὰ*, która powstaje wtedy, jeżeli do pytania dodana jest i odpowiedź

I. §. 148. τίνα γὰρ ἀναβιβάζομαι δεχόμενον ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, τὸν πατέρα; ἀλλὰ τέθνηκεν ἀλλὰ τοὺς ἀδελφούς; ἀλλ' οὐκ εἶσεν ἀλλὰ τοὺς πατέρας; ἀλλ' οὐπω γέγονε. Porow. III. §. 14.

W końcu podnieść należy kilka drobniejszych szczegółów, które nie dadzą się wprawdzie ująć w pewną regułę, lecz godne są wzmianki dlatego, ponieważ pojawiają się we wszystkich trzech mowach Andokidesa i świadczą również o ich wzajemnem podobieństwie.

Zebrał je skrzętnie w swej rozprawie Francke⁶³⁾, z której też ważniejsze przykłady przytaczam. I tak we wszystkich trzech mowach ujawnia się ta sama właściwość w używaniu rodzajników przy imionach własnych. Przy imionach własnych narodów, z wyjątkiem Ateńczyków i wszystkich Greków, nie kładzie Andokides z reguły rodzajnika i tylko w jednym miejscu trzeciej mowy od tej zasady odstępkuje: III. §. 30. τὴν τε θυραρχίαν ἀποδεικνύοντες ὅσω κρείττων εἰσι τῶν Ἑγεῶταίων καὶ τῶν Καταναίων. — Francke jednak sądzi, że miejsce to jest zepsute i że zaimek τῶν zmienić należy na τῆς.

Przeciwnie imię własne Ἕλληνες pojawia się zawsze z rodzajnikiem. I. §§. 32. 33. 107. 128. 130. 143. III. §. 5 i 17.

Imię własne Ἀθηναῖοι kładzie mowca najczęściej bez rodzajnika. I. §§. 17. 39. 45. 51. 53. 58. 123. 139. III. §§. 6. 10. — Niekiedy jednak pojawia się przy niem rodzajnik: I. §. 135. τοὺς πολλοὺς τῶν Ἀθηναίων, III. §. 31. ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Podobnie III. §§. 2. 5. 7. 10

Przy imionach własnych krajów i miast z reguły nie kładzie Andokides rodzajnika. Wyjątki: ἢ Ἑλλάς I. §. 107, 143. ἢ Ἀσσυρικὴ III. §. 18. 31; τὰς Ἀθήνας II. §. 22.

Liczne są dalej przykłady tak zwanej antycypacyi podmiotu:

I. §. 4. οὐδ' ἄρα τὴν πόλιν ἡμῶν οἷς διακρίται, I. §. 121. τὸν υἱὸν — σκέψασθε πῶς γέγονεν. III. §. 35. λογίζεσθαι τὸν πόλεμον ὅσα ἀγαθὰ ἡμῶν κατεργάσατο. §. 36. ἀγνώσκων τὰς διαλλαγὰς οἰκτιρῆς εἶσιν.

Podobnie: I §§. 10. 26. 52. 92. 133. 139. III. §§. 17. 20.

⁶³⁾ I. I. str. 32—35.

Często też używa Andokides partykuł, szczególnie tak zwanych „correlativa“.

ἢ — ἢ I. §. 24. 80. 82. III. §. 2. 32. 34.

ἢ — καί I. 19. 27. 48. II. §. 16. 17. 18. 19. 20. 22. 23. III. §. 9. 26. 39.

τοῦτο γάρ — τοῦτο δέ: I. §. 103. II. §. 19. 17. III. §. 40.

ἢ γάρ — ὅπως δέ: I. §. 57. II. §. 1. III. §. 2.

Z przytoczonych przykładów ujawnia się, zdaniem naszym, wzajemne podobieństwo wszystkich trzech mów Andokidesa tak dalece, iż trudno chyba przypuścić, żeby późniejszy jakiś sofista potrafił do tego stopnia wniknąć w ducha wymowy Andokidesa, tak dokładnie przyswoić sobie wszystkie cechy i właściwości jego stylu, iżby go potem tak wiernie naśladował. Piszę się zatem zupełnie na zdanie Frankego, który pracę swoją kończy temi słowy:

Ex exemplis, quae attuli, quamvis per se pauca sint, plures tamen fortasse orationum Andocidearum similitudines cognoscuntur, quam pro brevi tertia oratione expectaveris.

Tamque similem esse puto usum et rhetoricum et grammaticum, ut si quis iam tertiam orationem Andocidi abiudicare velit, eundem ne reliquas quidem illius oratoris esse iudicare necesse sit.

§. 4.

Czy Filochoros miał przed oczyma III^{cią} mowę Andokidesa i z jakich powodów Dyonizyus podawał ją w wątpliwość?!

O układach pokojowych między Atenami i Spartą, do których Andokides w mowie swej zachęca Ateńczyków, nie wspominał ani Xenofon ani też żaden inny historyk. Wobec tego tem snadniej sądziłoby można, że na podobne układy między walczącemi stronami w ciągu wojny korynckiej nigdy się nie zanośli, czyli innemi słowy, że mowa Andokidesa nie jest autentyczną.

Wątpliwość tę usuwa wzmianka którą czytamy w ἱστορίαις tejże mowy⁶¹⁾, a brzmi ona następująco:

⁶¹⁾ Zob. ἱστορίαις wyd. Schillera str. 53.

„Φιλόχορος μὲν οὖν λέγει καὶ ἔλθειν τοὺς πρέσβεις ἐκ Λακεδαιμονίας καὶ ἀπράτους ἀπελθεῖν μὴ πείσαντος τοῦ Ἀνδοκίδου.

Z powyższych słów wynika, że historyk Filochoros wyraźnie o owych wypadkach pokojowych wspomniał, jako też, że mowę naszą znał i za autentyczną ją uważał, skoro powiedział „μὴ πείσαντος τοῦ Ἀνδοκίδου“.

Mamy nadto świadectwo, że historykowi temu przebieg wojny koryneckiej nie był obcym i że o niej w historyi swojej wspomniał.

U scholiasty bowiem do Arist. Ekkleziadz. 193. czytamy następujące słowa :

„Ἡεὶ τοῦ συμμαχικοῦ Φιλόχορος ἱστορεῖ, ὅτι πρὸ δύο ἐτῶν (komedia ta wystawioną została w dwa lub trzy lata po wybuchu wojny) ἐγένετο συμμαχία Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν. 65)“

Sądzę przeto, że na świadectwie Filochorosa zupełnie polegać i słowom jego wierzyć należy, a wszelkie wątpliwości w tym względzie nie mają żadnej uzasadnionej podstawy. 66)

Pozostaje jeszcze do omówienia pytanie, dlaczego Dyonizyus z Halikarnassu powątpiewał o autentyczności naszej mowy, o czem wspomina autor ἐπιθέσις temi słowy : ὁ δὲ Διονύσιος νόθον λέγει εἶναι τὸν λόγον.

Dziwić to może tem bardziej, że Dyonizyus znał dzieło Filochorosa, gdyż w żywocie Deinarcha (rozd. 3.) wyraźnie mówi, iż z tego historyka czerpał potrzebnych wiadomości.

Trudno w tej mierze coś stanowczego orzec i na domysłach raczej poprzestać trzeba. Kirchner, 67) który nad tą kwestyą szczegółowo się zastanawiał, doszedł do następujących rezultatów :

Dwie mogą być w tym względzie możliwości: albo sąd swój wypowiedział Dyonizyus na podstawie wiadomości, zaczerpniętej z jakiegoś fałszywego źródła, albo też doszedł do tego przekonania na podstawie własnych badań.

65) Porów. Becker. l. l. str. 235: „In dessen gestehle ich gern, dass ein gänzlichcs Stillschweigen aller Geschichtsschreiber über jeden Versuch zur Wiederherstellung des Friedens mir gleichfalls die Echtheit unserer Rede verdächtig gemacht und mich zu der Vermuthung bestimmt haben würde, sie sei ein Sophistischer Versuch, den Frieden des Antalkidas zu empfehlen, allein dem steht das Zeugnis des Philochoros entgegen, der in seinen attischen Geschichten dieser Friedensvorschläge gedacht und ausdrücklich gesagt haben soll: „Andokides Rath zum Frieden sei damals verworfen, und der Friede nicht geschlossen;“ wobei ich bemerke, dass der Geschichtschreiber unsere Rede gekannt und sie für echt gehalten haben müsse, weil er in Beziehung auf sie erzählt, Andokides habe damals zum Frieden gerathen.

66) Porów. Krüger l. l. 255.

67) l. l. str. 75 nast.

Pierwsza możliwość mniej jest prawdopodobną wobec tego, że Dyonizyus polega przede wszystkim na własnym zdaniu, co niejednokrotnie w dziełach swoich z naciskiem zaznacza. Porów. o Tucyd. 2 Reisk. VI, 913, o Lizyaszu 14 (V. 483 nast.), tamże rozdz. 12 (V. 478 nast.)

Pozostaje zatem druga możliwość, że uznał mowę naszą za nieautentyczną na podstawie własnych badań.

Ażeby jednak poznać, co go do wydania takiego sądu skłonić mogło, trzeba wpieryw zbadać, jakiej mowy używał Dyonizyus w odróżnianiu utworów autentycznych od podrobionych.

Opierając się na jego pismach dochodzi się do przekonania, że sąd swój w tej mierze opierał przede wszystkim na chronologii i właściwościach językowych odnośnych utworów. Ten drugi jednak wzgląd t. j. właściwości językowe były dla niego mniej miarodajnym czynnikiem w ocenianiu autentyczności danych utworów i tylko w ostateczności, w braku wszelkich innych danych, uciekał się do tego środka. (Porów. jego sąd o Izajosie rozdz. 2. Reisk. 588, o Demost. 13 VI. 992 nast., szczególnie zaś o Lizyaszu rozdz. II. V, 476 nast., o Deinarchu 13 V, 665).

W pierwszym zatem rzędzie kierował się Dyonizyus chronologią, a używał w tym względzie, jak to z pism jego, szczególnie zaś z żywota Deinarcha niewątpliwie wynika, następującej metody:

Starł się przede wszystkim dokładnie obliczyć wiek mowcy, a następnie badał, które z jego utworów przypadają na czas między 25-tym lub 26-tym a 70-tym rokiem jego życia i te uważał za autentyczne. (Porów. o Lizyaszu rozdz. 12 (R. V, 470 nast.), o Dem. 4 (V, 638) i 9—13 (V, 547—668). Jeżeli więc i w ocenianiu autentyczności utworów Andokidesa kierował się tą samą metodą, zaraz zrozumiemy, dlaczego mowę naszą wygłoszoną w r. 391. prz. Chr. uznał za nieautentyczną.

Otóż z dwóch miejsc u Dyonizyusa (o Lizyaszu rozdz. 2 V, 454 i o Tucyd. rozdz. 51 VI, 941) jasno wynika, iż on naszego mowcę uważa za starszego od Antyfonta. Ponieważ zaś Antyfon urodził się w r. 480. lub 479 prz. Chr., przeto, według obliczenia Dyonizyusa, mógł Andokides w r. 391. albo wcale już nieżyć, albo też był starcem 90 letnim, wobec czego niemożliwym musiało się wydać Dyonizyusowi, ażeby człowiek w tak podeszłym wieku mógł jeszcze posłować do Sparty i wy-

stąpić publicznie z mową. — A jeśli nawet, jak tego dowieść usiłował Vater (Jahns Jahrb. VIII. 1843 str. 170), przyjmiemy, że Dyonizyus odnosił dzień urodzenia mowy do r. 468 prz. Chr., to i tak liczyłby on w r. 391. lat 77, a więc według teorii Dyonizyusa za wiele, iżby mógł jeszcze brać czynny udział w życiu publicznem i występować z mową na zgromadzeniu. Lecz czy Dyonizyus sądził tak czy owak, w każdym razie był w błędzie, gdyż Andokides urodził się dopiero około r. 440 prz. Chr.,⁶⁸⁾ liczył zatem w r. 391. około 49 lat, a więc jako mąż w sile wieku mógł brać udział w poselstwie do Sparty i wystąpić publicznie z mową.

Zbierając zatem pokrótce dotychczasowe uwagi, widzieliśmy, że ani względy chronologiczne ani błędy historyczne, zawarte w naszej mowie, ani wreszcie owó wspólne miejsce powtarzające się u Andokidesa i Eschinesa, nie świadczą bynajmniej przeciwko jej autentyczności. Także pod względem stylu i właściwości językowych wykazuje ona te same cechy, które charakteryzują dwie inne niewątpliwie autentyczne mowy Andokidesa.

Wobec tego powątpiewać nie można że tylko Andokides mógł być jej autorem.

⁶⁸⁾ Zob. Blass I. 171.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

I Skład grona nauczycielskiego

przy końcu roku szkolnego 1901

A) Dla nauki przedmiotów obowiązkowych.

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmiotów uczył i w której klasie	Tygodniowo godzin
1	Majchrowicz Franciszek	dyrektor, doktor filozofii, zast. przewodniczącego c. k. Rady szk. okręg. członek Rady pow. wiceprzes Zarządu miasta.	w I. pół j. gr. w kl. VII. j. pol. w VIII., w II. pół j. pol. w kl. VIII.	7 3
2	Arendt Adolf	prof. w VIII. randze, kustosz gabinetu rysunkowego.	rysunków w kl. I. a, I b, II. a, II. b, III. a, III. b. IV. a, IV. b, V., VI., VII.	26
3	Bieła Jan	profesor, gospodarz kl. IV. a, członek komis. etnograficznej Akad. umiej. w Krakowie	w I. pół. j. łac. VIII. j. pol. II b, III a, IV. a, IV. b, w II. pół. j. łac. IV. a, VIII., j. grec. IV. a, IV. b.	23 19
4	Boberski Jan	nauczyciel, zawiadowca bibl. niem. dla młodzieży	w I. pół. j. niem. w IV b, V., VI., VII., VIII., w II. pół. j. niem. V - VIII.	20 16
5	Ks. Cetnarski Szymon	profesor w VIII. randze, katecheta obrz. rz. kat., członek Zarządu miasta	rel. rz. kat. I - VIII.	16
6	Chmiółek Jan	profesor, gosp. kl. VI, zawiadowca biblioteki polskiej dla młodzieży.	w I. pół. j. łac. VI. j. grec. VI. i pol. V, VI, VII, w II. pół. j. łac. VI., j. pol. V., VI., VII.	20 15

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	których przedmio- tów uczył i w któ- rej klasie	Tygodniowa godzin
7	Eliasz Kazimierz	profesor, gosp. kl. VII., kustosz gab. fizykalnego	w I pół. mat. V, VII, VIII, fiz. IV a, IV b, VII, VIII, prop. fil. VII, VIII, w II. pół. mat. V, VI, VII, VIII, fiz. w IV. a, VII, VIII, prop. fil. VII i VIII.	25 25
8	Gątkiewicz Feliks	profesor, gosp. kl. VIII., zawiadowca zbioru map.	hist. i geogr. w kl. I a, II. a, IV. a, VI, VII, VIII.	21
9	Ks. Kmit Polieukt	profesor, tyt. Rad- ca bisk. Konsyst. gr. k. w Przemyslu	w II. pół. religii gr. k. I—VIII.	16
10	Łucyk Anatol	profesor, gospodarz klasy III. b.	w I. pół. j. łac. III. b, j. grec. III. b, j. niem. II b, IV. a, w pół. II. j. łac. III. b, j. grec. III. b, VII. j. niem. IV. a.	20 19
11	Niemiec Wojciech	profesor	w pół. I. j. łac. w kl. II. a, j. g. V, j. niem. w kl. III b, w pół. II. j. g. w kl. VI. j. p. II b. j. niem. II. b., IV b.	17 17
12	Pado Antoni	profesor w VIII. randze, gospodarz kl. V.	w I. pół. j. łac. V, VII, j. gk. IV. a, IV. b. w II. pół. j. łac. V, VII, j. greck. V.	19 16
13	Paślawski Włodzimierz	profesor, zawiadow. biblioteki ruskiej dla młodzieży.	j. rusk. I—VIII.	16
14	Siczyński Walery	nauczyciel, gopod- arz klasy II a, kustosz gabinetu przyrodniczego.	w pół. I. mat. w kl. II a fiz. III. a, III. b. hist. nat. I. a, I. b. II. a, II b V, VI., w II. pół. fiz. IV b, nat. I—III a i b, V. VI.	19 19
15	Zubczewski Antoni	profesor, gosp. kl. III. a, zawiadowca biblioteki nauczy- cielskiej.	j. łac. w kl. III. a, j. gr. w kl. III. a, VIII, j. niem. w kl. III. a.	20

L. porz.	Imię i nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmiotów uczył i w której klasie	Tygodniowo godzin
16	Bojarski Michał	zastępca nauczyciela, gospodarz klasy I. b.	j. pol. w kl. IV. a, IV. b, j. niem. w kl. I. a I. b, II. a	23
17	Ergetowski Franciszek	zast. nauczyciela, gospodarz klasy IV b.	hist. geogr. I. b, II b, III. a, III. b, IV. b, V.	20
18	Hassny Bronisław	zast. nauczyciela.	j. łac. II a, j. pol. I. b III a, j. niem. III b.	18
19	Kozłowski Ludwik	zast. nauczyciela, gosp. kl. I. a.	j. łac. I. a, j. p. Ia, IIa, III. a.	17
20	Ruxer Stanisław	zast. nauczyciela.	mat. I. a, I. b, II. a, II b, III. a, III. b. IV. a IV. b.	24
21	Starzecki Bronisław	zast. nauczyciela, gospodarz kl. II. b.	j. łac. I. b, II. b. IV. b	22

B) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1	Boberski Jan	j. w.	gimnastyki w 4 oddział.	6
2	Ergetowski Franciszek	j. w.	hist. kraju rodzinnego w kl. III. a, III. b, IV. b	3
3	Gątkiewicz Felix	j. w.	historji kraju rodzinnego w klasie: IV. a, VII. VIII.	3
4	Łucyk Anatol	j. w.	śpiewu w dwóch oddz.	4
5	Paślawski Włodzimierz	j. w.	prowadził kurs przygotowawczy języka ruskiego.	2
6	Wechsler Majer	nauczyciel szkoły ludowej	religii mojżeszowej w klasach: I do VIII.	8
7	Zubczewski Antoni	j. w.	kaligrafii w dwóch oddziałach.	2

II. Zmiany w składzie grona nauczycieli w ciągu roku szkolnego 1901.

1. JE. Pan Minister Wyznań i Oświecenia reskr. z d. 14. lipca 1900 l. 470 nadał nauczycielowi tut. zakładu *Dr. Józefowi Flachowi* posadę nauczycielską w c. k. szkole realnej we Lwowie.

2. JE. Pan Minister Wyznań i Oświecenia reskr. z d. 14. lipca 1900. l. 470 zamianował zast. naucz. *Jana Boberskiego* rzeczywistym nauczycielem w tut. zakładzie.

3. C. k. Rada szkolna krajowa reskr. z dnia 10. września 1900. l. 19159. zamianowała ks. *Włodzimierza Jesypa* zastępcą katechety obrz. gr. kat. na czas choroby ks. Kmita.

4. C. k. Rada szkolna krajowa reskr. z dnia 29. października 1900. l. 26138. udzieliła katechecie ks. *Kmitowi* urlopu na przebieg pierwszego półrocza z powodu choroby.

5. C. k. Rada szkolna krajowa reskr. z dnia 21. listopada 1900 l. 30665. uwolniła zast. naucz. *Nikła Karola* od pełnienia obowiązków służbowych w tut. zakładzie, a równocześnie zamianowała kandydata stanu naucz. *Bojarskiego Michała* zast. naucz. dla tut. zakładu.

6. C. k. Rada szkolna krajowa reskr. z dnia 22. listopada l. 29551. przyznała prof. *Adolfowi Arendtowi* drugi dodatek pięcioletni.

7. Rada szkolna krajowa reskr. z dnia 15. stycznia 1901. l. 807. przeniosła zast. naucz. *Józefa Przysłopskiego* w tym samym charakterze do c. k. gimnazjum w Jarosławiu, a zamianowała kandydata stanu naucz. *Stanisława Ruxera* zast. naucz. w tut. zakładzie.

8. C. k. Rada szkolna krajowa reskr. z dnia 2. lutego 1901. l. 2915. zamianowała kandydata stanu naucz. *Bronisława Hassnego* zast. naucz. w tut. zakładzie.

9. C. k. Rada szkolna krajowa reskr. z dnia 6. maja 1901. l. 11816. przyznała prof. ks. *Cetnarskiemu Szymonowi* piąty dodatek pięcioletni.

III Plan nauki.

Nauki poszczególnych przedmiotów udzielano według planów i instrukcyi e. k. Ministerstwa wyznań i oświaty i e. k. Rady szkolnej krajowej; nauka rysunków odręcznych była w kl. I--VII dla wszystkich uczniów obowiązkową.

Sprawozdanie przeto niniejsze zawiera tylko wykazy lektury z języków klasycznych, tudzież utworów polskich i niemieckich, nie objętych Wypisami a czytanych w całości.

Lektura z języka łacińskiego.

KLASA III a: Corn. Nep. Miltiades, Themistocles, Aristides, Pausanias, Cimon, Lysander, Epaminondas, Pelopidas.

Prywatnie: Corn. Nep. Alcibiades, Iphicrates, Phocion, Hamilcar, Conon. Lekturę tę zdawali nast. uczniowie: Baczyński Leon, Bereźnicki Józef, Bilński Jan, Borysławski Mikołaj, Broś Edmund, Fedytnik Michał, Goldschmied Markus, Janowski Zygmunt, Linn Eisig, Heyda Józef.

KLASA III b. Corn. Nep. Miltiades, Themistocles, Aristides, Pausanias, Cimon, Conon, Epaminondas, Hannibal.

Prywatnie: Cor. Nep. Iphicrates, Pelopidas, Chabrias, Phocion, Hamilcar, Alcibiades, Lysander, Trasybulus, Cato; zdawali uczniowie: Bechtloff Gustaw, Czarnik Maryan, Czupkiewicz Władysław, L' Etanche Apoloniusz, Iwasiwka Michał, Kucij Grzegorz, Lachowicz Marcin, Madejewski Feliks, Markus Aleksander, Czupkiewicz Julian, Pelechaty Kuźma, RubbergMendel, Silberschlag Majer, Sussmann Maurycy, Wachtel Wilhelm, Weiss, Wilhelm, Winnicki Grzegorz, Zaslawski Jan, Zintel Jan.

KLASA IV a. Caes. de bello Gallico ks. I (1—29) III. IV., Ovid. Cztery wieki. Potop, Trist. „Pożegnanie Rzymu“

Prywatnie: Caes. de bello Gallico ks. I (30—54), VII następujący uczniowie: Dąbrowski Tadeusz, Konrad Miron, Kuczoła Mieczysław, Majewski Edward.

KLASA IV b jak w IV a.

Prywatnie: Caes. de bello Gallico, Ks. I (30—54) IV, V, VI, VII. Ovid. de vita sua, następujący uczniowie: Allerhand Saul, Antonów Andrzej, Aszkenaze Izrael, Barchacz Sische,

Bryda Władysław, Freilich Izrael, Goldhammer Izydor, Hauptmann Izrael, Hopfinger Ignacy, Kalmus Emil, Kornbaum Samuel, Langrock Tobiasz, Lauterbach Mojżesz, Niemiezycki Eustachy, Rosen Berisz, Schauder Dawid, Schutzmann Ignacy, Seif Izak, Waltenberger Bronisław.

KLASA V. Liv. ks. I. 1—50, XXI. 1—35, Ovid. Met. Potop, Niobe, Filemon i Baucis, Deukalion i Pyrrha, Trist. Żywot własny. Fasti: Arion.

KLASA VI Sall. bellum Jug., Cic. in Catil. I, Verg. Bucolica I, III, Georg. Laudes Italiae, Laudes vitae rusticae, Aen. ks. I.

Prywatnie: C. Sallustii Crisp. Catilina, Cic. in Catilinam II, III, IV. Verg. Georg. ks. I. ust. 3. Eclog. V, IX. Aen. ks. III, IV. uczniowie: Becher Samuel, Händel Józef, Josefsberg Natan, Kahane Littman, Kreppel Michał, Schreyer Bendyt, Tchórzelski Julian.

KLASA VII. Cic. de imp. Cn. Pompei, Cato maior de senectute, Cic. pro Archia, Verg. Aen. ks. VI, IX.

Prywatnie: Cic. pro Milone. Verg. Aen. V. uczniowie: Czarnik Stanisław, Goldhammer Samuel, Kreisberg Elias, Petrykiewicz Wiktor, Żardecki Kazimierz, Żebrowski Władysław.

KLASA VIII. Hor. wszystkie ody w wyborze Dolnickiego Sat. I, 1. II, 6. Epist. I, 2. Tacit. Ann. I. 1—30, II, 41—43 53—55, 59—83; III. 1—7, IV. 1—9, 37—42, 57—59, IV. 34—35.

Prywatnie: Hor. ep. II. 2. (De arte poetica) uczniowie: Lustig Samuel, Pachtmann Hersz, Segil Simche.

Lektura z języka greckiego.

KLASA V. Z Chrestomatyi Xenoph. Anab. ust. 1—10. Cyrop. 1, 2, Hom. II. I.

Prywatnie: Hom. II. ks. II. uczniowie: Ellinger Mojżesz Mansberg Leib, Schreier Kalmen, Sternbach Munisz,

KLASA VI. Hom. II. ks. III, VI, XVI, XXIV, Xenoph. Memorab. 1—15, Apologia, Herodot. ks. VII.

Prywatnie: Hom. Iliad. IV, V, VII, XII, XV, XVIII, XIX, XXII, XXIII. uczniowie: Händel Józef, Kahane Littman, Tchórzelski Julian, Wagnmann Samuel.

KLASA VII. Demosth. Olynt. I. II. III i περί επιστρεφής Hom. Odys: I, V, VI, IX, XI, XII.

Prywatnie : Demost. Philip. I, II, III. Hom. Odys. II, III, VII, X, XV, uczniowie: Ilnicki, Liebermann Mayer, Panesch, Świątnicki i Witrylak zdawali sprawę tylko z X ks. Odys. Resztę lektury zdawali wszyscy inni uczniowie tej klasy.

KLASA VIII. Plato: Apologia, Criton, Sofoklesa Edyp: Król. Hom. Odys. XIII, XIV.

Prywatnie Plato: LaeŃes, Sofokles: Elektra uczniowie: Dućko Julian, Hopfinger Albert, Lustig Samuel, Pachtmann Hersz, Segil Simche.

Lektura polska.

KLASA V. Sienkiewicz: Listy z Ameryki, Za chlebem, Przez stępy, Dusze w niewoli, Orso, Legenda żeglarska, Bałucki: Dwie wizyty Jego Excellencyi, Josika: Ostatni Batory, Syrokomla: Stare wrota, Jan Dęboróg, Janko cementarnik. Sieroszewski: Risztan Neumanowa: Obrazy na wschodzie. Strumpf: Obrazy Kaukazu. Chodźko: Ser. I—VI, Kopia: Wybór nowel.

KLASA VI Czytano i zdawano sprawę z dzieł na tę klasę przepisanych.

KLASA VII. Korzeniowski: Spekulant, Karpaccy Górale, Emeryt. Rodziewiczówna: Na wyżynach, Dewajtis, Szary proch, Krehowiecki: Rdza, Orzeszkowa: Eli Makower, Sienkiewicz: Krzyżacy, Ta trzecia, Rodzina Połanieckich, Szekspir: Otello, Fredro: Nikt mię nie zna, Pan Benet, Dożywocie, Geldhab, Damy i Huzary, Gogoł: Rewizor Petersburski, Jeź: Nad rzekami Babilonu, Rzewuski: Adaś Śmigielski, Koźmian: Stefan Czarniecki, Czajkowski: Wernyhora, Byron: Wiezień Czynlonu, Kraszewski: Stara Baśń.

KLASA VIII. Krasinski: Nieboska Komedia, Irydyon, Przedświt Słowacki: Balladyna, Mazepa, Anelli. Kraszewski: Sfinks, Powrót do gniazda, Chata za wsią, Stara Baśń. Korzeniowski: Kollokacya, Karpaccy Górale, Sienkiewicz: Quo vadis, Krzyżacy, Zeromski: Ludzie bezdomni.

Lektura z języka niemieckiego.

ASA V. Goethe: Reinecke Fuchs.

KLASA VI Herder: Cid, Voss: Luise, Goethe: Hermann u. Dorothea, Lessing: Minna von Barnhelm.

KLASA VII. Lessing: Minna v. Barnhelm, Goethe: Götz von Berlichingen.

KLASA VIII. Schiller: Wallenstein.

Lektura z języka ruskiego.

KLASA V. Z wypisów Łuczakowskiego z wzorów poezyi i prozy wzięto najważniejsze wzory w porządku książki. Oprócz wypisów czytano: Косове поле. Скит Манявский. Епείда Котляревского. Страстний четвер. М. Устияновича, Кармелюк, Марка Вовчка.

KLASA VI. Według wypisów Barwińskiego cz. I. wzięto ustną ludową literaturę. W drugim półroczu według wyp. Barwińskiego cz. II. wszystkie utwory pisarzy do Szewczenki. Prywatnie czytano: Марта Борецка (повість). Світлогляд Українського народа Печуя. Історія Костомарова. Житє Т. Шевченка Кониського. Бібліотека Опишкевича ч. I. II. III. Огоновского Література ч. II. III.

KLASA VII. Według wypisów Barwińskiego cz. III. wzięto utwory wszystkich pisarzy. — Prywatnie czytano: Провідні ідеї до Шевченка Партицкого: Шевченко і Міцкевич, Колесні; Кониського. Непремیرена: Огоновского. Гальшка Острожека.

KLASA VIII. Według wypisów Barwińskiego cz. III. wzięto utwory wszystkich celniejszych pisarzy. — Prywatnie czytano: Куліша. Досвітки; К. Устияновича, Ярополк І Святославич; Печуя Левницького, Над Чорним морем: В. Чайченка, На розпутті; В. Барвіньского. Скошений цвіт; Е. Огоновского Література ч. I. IV.

Nauka rysunków odręcznych.

(dla klas od I—VII obowiązkowo.)

KLASA I. Rysowano ornament geometryczny, koło, elipsę, linię falową, ślimakową, rozety, stylizowane kwiaty i liście oraz formy naczyń w profilach.

KLASA II. Rysunek perspektywiczny figur płaskich, kostki graniastosłupa, walca, ostrosłupa, stożka i kuli. Również rysowano motywa ornamentacyjne, zastosowane do nauk przyrodniczych.

- KLASA III.** Rysunek perspektywiczny modeli skomplikowanych z uwzględnieniem form okrągłych. Nakładano farbami ornamenty greckie. Nauka o cieniach.
- KLASA IV.** Rysowano z natury naczynia greckie i nowożytne oraz formy architektoniczne i płaskorzeźby jako ciąg dalszy rysunku perspektywicznego i nauki o cieniach. W zastosowaniu do lektury „Cezara“ rysowano starożytności rzymskie.
- KLASA V.** Rysunki anatomii głowy ludzkiej, medaliony, motywa architektoniczne w stylu greckim, zbroję greckiego żołnierza i rozkład domu rzymskiego. Nauka o stylach.
- KLASA VI.** Rysunek z modeli głów ludzkich i zwierzęcych. Plan i widok domu greckiego i świątyń greckich. Nauka o stylach.
- KLASA VII.** Ciąg dalszy rysunku głów ludzkich z modeli i wzorów oraz zabytków klasycznych. Z natury rysowano formy roślinne i zwierzęce.
- KLASA VIII.** Powtórzenie całego materiału na podstawie odpowiednich wzorów. Teatr grecki.

Nauka religii możeszowej.

Nauki tego przedmiotu udzielano w każdej klasie po 1 godzinę tygodniowo według planu zatwierdzonego przez c. k. Radę szkolną krajową, rozp. z dnia 9. września 1895. l. 19.438 a mianowicie:

- KLASA I.** a) Historia biblijna do śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary. Dziesięcioro przykazań; b) Modlitwa poranna i błogosławieństwa (Modlitwy stołowe).
- KLASA II** a) Historia biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary. Objaśnienie dekalogu. Obowiązki względem Boga, Święta i posty; b) Modlitwa wieczorna i błogosławieństwo przy szczególnych uroczystościach.
- KLASA III.** a) Historia biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. Prorocy. Trzy nauki główne wyznania możeszowego. Obowiązki względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne. Nazwy, podział i treść pisma św; b) Modlitwa na Sobotę. Hallel. Albinu malkenu.
- KLASA IV.** a) Historia Izraelitów pod panowaniem Syrii. Machabeusze. Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne.

Nazwa i treść pism apokryficznych. Modlitwy na święta. Odczytywanie tory i proroków przy nabożeństwie publicznem. Podział nabożeństwa.

KLASA V. Objasnienie 13 artykułów wiary według Majmonidesa. Ustawy moralne i etyczne. — Wybór ustępów z Pentateuchu (według Chrestomatyi) z objaśnieniami pod względem treści i historyi.

KLASA VI. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów przypowieści ojców „Pirke Aboth“. — Wybór z pism historycznych proroków z objaśnieniami jak w kl. V.

KLASA VII. Moralność i etyka na podstawie 4, 5, i 6 rozdziału w „Pirke Abot“. — Wybór ustępów z Jezajasza, Jeremiasza, psalmów Hioba, przypowieści Salamona i hagiografów z objaśnieniami jak w kl. V.

KLASA VIII. Historia żydów w Diasporze z biografiami najświetniejszych mężów. Historia żydów w Polsce.

Nauka przedmiotów nadobowiązkowych.

Historja kraju rodzinnego. Nauki tej udzielano według instrukcyi przez c. k. Radę szk. kraj. polecanej w kl. III. i IV. po jednej godzinie tygodniowo: w kl. VII. w I. półroczu w jednej godzinie, w 2. półroczu w 2. godzinach, wreszcie w kl. VIII. w I. półroczu w jednej godzinie tygodniowo. — Remuneracya roczna po 100 koron za jedną godzinę nauki w tygodniu.

Kaligrafii udzielano uczniom kl. I. i II. w 2 oddziałach po jednej godzinie tygodniowo. Ćwiczono w piśmie polskim, ruskim i niemieckim podług wzorów przez nauczyciela na tablicy wypisanych, tudzież podług wzorów Nowickiego i Piórkiewicza. — Remuneracya roczna wynosi 200 k.

Śpiew. Tej nauki udzielano w 2. oddziałach po 2. godziny tygodniowo. W oddziale pierwszym, przeznaczonym dla początkujących, uczono teoryi śpiewu, w 2. ćwiczono w śpiewie choralnym. Uczniowie oddziału II. śpiewali na głosy podczas nabożeństw w kościele i cerkwi, nadto wykonali kilka pieśni świeckich na wieczorku urządzonym na cześć Adama Mickiewicza. — Remuneracya roczna 320 k.

Ks. Kmit Polienkt uczył śpiewu cerkiewno-ludowego każdej niedzieli i święta obrz. gr. kat. po pół godziny a mianowicie: responsorya do św. mszy, tropary i kondaki, panachidę, kanon woskresnyj, pieśni nabożne: Preczystaja Diwo Maty, O wsepilja maty, Nazareta lubyj cwiće, Wsy tia chory, Samohłasni 6. hłasu.

Geometrya wykreslna.

Według podręcznika Lazarskiego wzięto: rysunek punktu, prostej, płaszczyzny i wzajemny ich stosunek do siebie, cienie prostych, obroty punktu około prostych, kłady płaszczyzn, rzeczywiste wielkości odcinków. — Rzuty i przekroje wielościanów.

Gimnastyka, gry i zabawy.

Uczniowie z klas I—VI podzieleni według siły na 4 oddziały uczęszczali na gimnastykę: pierwszy i drugi oddział raz, trzeci i czwarty oddział dwa razy tygodniowo, razem godzin 6. — Ćwiczenia brano według planu z r. 1897.

I. Oddział. a) Ćwiczenia rządowe: Postawa zasadna. Pochód w rzędzie. Stawanie. Korowód. b) Ćwiczenia wolne: W postawie zasadnej lub wykroczonej najprostsze ruchy ramion. Bieg do 3 min. c) Ćwiczenia na przyrządach: Skok do 2 m. w dal do 9 cm. w wyż z rozp. Drabina pozioma. Zwieszenia proste z ruchami nóg. Poręczki. Wsiady boczne i poprzeczne. Podpór prosty z ruchami nóg. Przewrót wprzód. Drażek. Pochody w zwieszeniu pobok i poprzek. Wyskok do podporu. Odmach. d) Gry: Czarny rycerz. Lis. Ślepy strzelec. Morze. Maciuś. Odrzucanka. Piłka wędrowna.

II. Oddział. a) Ćwiczenia rządowe: Zachodzenie rzędu. Rozsyпка i zbiórka. Korowód. b) Ćwiczenia wolne: Łączenie ruchów rąk z ruchami nóg. Chód z podnoszeniem kolan lub pięt. Bieg do 4 min. c) Ćwiczenia na przyrządach: Skok na 2.5 m. w dal do 1 m. w wyż z rozp. Drabina pozioma. Uginanie ramion. Pochód w zwieszeniu. Drabina pochyła. Wychodzenie i schodzenie. Drażek. Wahanie proste. Zwieszenie się kolanem. Obrót z podporu do wsiadu. Wymyk nisko. Poręczki. Zmiana wsiadów przed rękami zewnątrz. Wahanie w podporze prostym. Zeskok przodem. Wsiad okrakiem. Koziół. Skok do 1.2 m. wys. d) Gry: Hollandya, Rabuś. Kot i mysz. Chodź za mną. Płasznik. Koguty. Piłka z wieżą.

III. Oddział. a) Ćwiczenia rzędowe; Pochód w dwurzędzie Zachodzenie szeregu. Korowód. b) Ćwiczenia wolne: Wypad. Ruchy rąk i nóg w postawie na jednej nodze. Chód z ruchami rąk. Bieg do 6 m. c) Ćwiczenia na przyrządach: Skok do 3 m. w dal do 1·1 m. w wyż z rozp. Koziół. Wsiad i przeskok do 1·3 m. wys. Pozioma drabina; Pochody i poskoki w różnych chwytach. Pochyła drabina: Wyłażenie i złażenie stroną dolną. Drażek: Poskok z ramionami ugiętymi. Wahanie w zwieszeniu łokciem. Zwieszenia na podudziu. Wymyki coraz wyższe. Kołowroty. Porączki: Łączenie usiadów zewnętrznych przed i za rękami. Wahanie z różnymi zeskokami. d) Gry: Wyzywanka Turk. Kulawy pociąg. Piłka konna. Piłka w podbiegu. Piłka z wieżą.

IV. Oddział. a) Ćwiczenia rzędowe: Zachodzenie. Dostawianie. b) Wykroki i wypady z obrotami. Podskoki z kłękaniem i kucznięciem. Przy wszystkich prawie ćwiczeniach wolnych w każdym oddziale ręce obciążone ciężkami lub laską. Bieg do 8 min. c) Ćwiczenia na przyrządach; Skok do 4 m. w dal a 1·3 m. w wyż. Koziół. Wsiad z obrotem. Zeskok kłęcząc. Koń. Krążenie nogą. Śruba. Nożyce. Wsiady. Skoki. Zeskoki. Przeskoki. Przewroty. Drabina pozioma. Pochody ze zgiętymi ramionami. Drabina skośna W zwieszeniu podskok w górę i w dół. Drażek. Wymyki. Przemyki. Kołowroty. Opusty. Odmachy. Podmyki; Wspieranie zamachem tylnym (Stemm), zamachem przednim (Hippe). Porączki: Wskok z rozbiegu. Wahanie ze zgiętymi ramionami. Przewrót w tył. d) Gry: Trzeciak. Potyczka. Szczupak. Wścigi na trzech nogach. Kulawy pociąg. Piłka uszata. Piłka nożna.

Na pauzach mniejszych używała młodzież ruchu na porączkach, drażku i drabinie ustawionych na boisku, jakoteż na huślawce, szczudłach, linie i przyciężarze. Na pauzie większej prowadziły się gry wyżej przy pojedynczych oddziałach wymienione.

Dla należytego ćwiczenia się w odrzucance, piłce uszatej i nożnej wychodzili uczęszczający na gimnastykę co soboty, a o ile pogoda sprzyjała, na otwarte place koło rzeźni na Skotnik, Zalesie. koło Śniatynki pod przewodnictwem nauczyciela gimnastyki.

Dla zwiedzania okolicy urządzono następujące wycieczki: I klasa do Truskawca, I B do Borysławia. IV. B do Truskawca IV. A i B do Stebnika i na pobojojwisko tatarskie z p. Bojar-

skim, III. B do Truskawca, V. B do Stebnika i Truskawca z p. Ergetowskiem, II. A do Truskawca, III. B do Truskawca z p. Hassnym, IV. A do Truskawca z p. Ruxerem, VI. do Truskawca z p. Niemeem, I. i II. wycieczkę floryst., III. A i B geologiczną w okolicę Drohobycza z naucz. Szczyńskim

Dnia 18-go czerwca odbyła się majówka. Uczniowie w czwórkach z profesorami na czele przy odgłosie marszów granych przez gimnazyjalną kapelę udali się na Zalesie, a zabawiwszy się tu w piłki, obręcze, odbywszy kilka zapasów linowych i przypatrzywszy się sztucznyemu ogniom wrócili śpiewając do domu.

IV. Tematy do wypracowań piśmiennych.

a) W języku polskim.

K l a s a V.

1. Opis okolicy, w której uczeń spędził wakacje.
2. Pallada poskramia zapaleczywość Achillesa. (Ustęp z Iliady).
3. Wychowanie młodzieży polskiej podług opowiadania Sędziego i Podkomorzego w „Panu Tadeuszu“
4. Obrazek na podstawie nowelli Sienkiewicza: „Bądź błogosławiona.“
5. Młody Szarski. (Opowiadanie z życia studenta na podstawie „Powieści bez tytułu“ J. Ign. Kraszewskiego).
6. Klearch tłumii bunt wojska greckiego. (Na podstawie lektury greck.)
7. Opis polowania. (Na podstawie lektury »Pana Tadeusza«).
8. Korzyści i szkody rzek.
9. Śmierć Grażyny.
10. Jakie węzły łączyły drobne ludy greckie w jeden naród?
11. Książdz Robak w karczmie Horeszków.
12. Opis jarmarku w Drohobyczu.
13. Gerwazy na radzie w Zaścianku.
14. Żółkiewski pod Cecorą. (Opis walki i zgonu tego bohatera podług szkicu J. Szujskiego: »Cecora i Chocim«).

K l a s a VI.

1. Wiesław a Tadeusz. Podobieństwo i różnica.
2. Przebieg myśli w kazaniu ks. Piotra Skargi. „O miłości ojczyzny.“
3. Myśli Reya o wychowaniu i wykształceniu.
4. Uratowanie Heleny na podstawie Sienkiewicza: »Ogniem i mieczem.«
5. O ile zaborcze wojny przygotowały upadek republiki rzymskiej?
6. Co się przyczyniło do rozwoju literatury polskiej w I okresie?
7. Ostatnie chwile Wołodujowskiego. (Na podstawie lekt. dom).
8. Charakterystyka Jugurty. (Na podstawie lektury szkolnej).
9. Treść i znaczenie wróżby Kasandry w Odprawie posłów greckich?
10. Janusza Radziwiłła nocey monolog i walka z sobą samym a bezsenna noc Ks. Jeremiego.
11. Znaczenie senatu w republice rzymskiej.
12. Dlaczego Cicero oszczędzał Katylinę, gdy zdrada jego była jawną?
13. Stan oświaty i stosunków społecznych w Polsce za Zygmunta III.
14. Rokosz Lubomirskiego. (Według Pamiętników Paska).

K l a s a VII.

1. Która postać z dziejów powszechnych podoba się uczniowi najlepiej i dlaczego?
2. Obyczaje w Polsce na podstawie satyry Krasickiego: „Świat zepsuły.“
3. »Żale Sarmaty« Karpińskiego a „Głos umarłych“ Naruszewicza. (Zestawienie).
4. Tok myśli w „Hymnie do Boga“ Woronicza.
5. Cywilizacyjne znaczenie Odrodzenia i humanizmu.
6. Romantyzm polski przed Mickiewiczem. (Na podstawie nauki szkolnej).
7. Jak ratowali Polskę Piastowie przed zalewem germanizmu?
8. Zalety i wady Konrada Wallenroda jako rycerza zakonnego.
9. Rozwiązać myśl, zawartą w słowach Wajdeloty: „Płomień rozgryzie malowane dzieje, Skarby mieczowi spustoszą złodzieje: »Pieśń ujdzie cało.«
10. Stan duszy Wojewody i Miecznika w »Maryi Malczeskiego.«

K i a s a VIII.

1. Świat fantastyczny w „Balladynie“ Słowackiego i jego znaczenie.
2. Charakterystyka Tadeusza Bezumiennego w powieści Korzeniowskiego pod tymże tytułem.
3. Świat chrześcijański w „Irydionie“ Krasińskiego a w „Quo vadis“ Sienkiewicza.
4. Jak zapatruje się Krasiński w „Przedświcie“ na posłannictwo Polski?
5. Rozwinąć i uzasadnić wiersz Józefa Szujskiego: „Pamięcią wielkich w narodzie ludzi dźwiga się naród, krzepi się duch“.
6. Uzasadnić i przykładami z dziejów objaśnić zdanie Kochanowskiego: „Zawsze trwalszy jest owoc dowcipu niż siły“.
7. Obrzędy pogrzebowe na Litwie w XIV. wieku a w Polsce w IX. wieku na podstawie „Grażyny“ Mickiewicza i „Starej Baśni“ Kraszewskiego.
8. Przedstawiciele najnowszej powieści polskiej z wyjątkiem H. Sienkiewicza.

b) W języku ruskim.

K l a s a V.

1. Обжинки на селі (опис) (domowe).
2. Причини і наслідки спору Ахілля з Агамемноном (szkolne).
3. Значінє Фенікійц в діях цивілізації народів (dom.)
4. Битва Ігоря з Подовцями на ріці Каялі (після лектури шкільної) (szk.).
5. Значінє угля камінного в природі і промислі (dom.)
6. Битва на Косовім полі і причина побіди Турків (szk.).
7. Празник храмовий на селі (опис) (dom.).
8. Моє родинне місце (опис) (dom.).
9. Духова культура Кнєвлян в добі домонгольській (після лектури шк.) (szk.).
10. Опис пожару піщого (в формі листу до приятеля) (dom.)
11. Характеристика сатиричної поезії (на основі сатири Горького „Город і село“ (szk.).
12. Ігри Олімпійські і їх значінє для Греків (dom.).
13. Здобутє Сагунту через Гацнїбаля (після Лівія) (szk.).
14. Укарана гордість Піуби (після Овідого метам.) (szk.).

К л а с а V I.

1. Приемности і неприемности пори зимової (dom.).
 2. Походжене і значіне пісень репійно-обрядових (szk.)
 3. Правдивий приятель, а обдєстник (dom.).
 4. Аналіза і перебіг мислїй в думі козацїй „Про побіг Самійла Кияшки з турецької неволї“ (szk.).
 5. Що спонукало Римлян до війни з Югуртою і які були її наслідки?
 6. Вода і огонь добрі служити але лихі надувати (dom.).
 7. В чім лежить велике значіне драми Когляревського, „Паталка Полтавка“? (szk.)
- Ціль повісті і характеристика головних осіб Основяненка „Перекотиполе“ (dom.)
9. Розвинути провідну гадку в приказї Е. Гребінки, „Мірошник“ і висказати її значіне (szk.).
 10. Які впливи склали ся на розвій письменства і просвіти на Руси? (dom.).
 11. Подати перебіг мислїй і розбір поеми М. Устивовича „Земский рай“ (szk.).

К л а с а V I I.

1. Значіне пословиці „Кожда пригода до мудрости дорога“ (domowe).
2. Естетичний розбір баллади Шевченка „Причина“ (szk.).
3. Наслідки винайденя штуки друкарської (dom.)
4. Головна ціль і основа повісті П. Куліша „Чорна Рада“ (szkolne).
5. Наслідки здобути Константинополя через Турків під взглядом політичним і просвітним (dom.).
7. Характеристика головної особи в повісті М. Вовчка „Козачка“ (szk.)
8. Які переноси зувияли Цепремїреву в єї змаганнях (Справозданє з домової лектури) (dom.)
9. Характеристика князя Володимира в трагедїї К. Устивовича „Ярополк I, Святославич.“ (szk.)
10. Внутрішні відношин Австрїї по семилїтній війні (dom.)
11. Погляд на розвій повісті і єї наврами в повійшій добі руської літератури.

K l a s s a VIII.

1. Виказати стійність слів Куліша :
В житю сю правду знай
Ні на нікого ту не считай,
До праці сам рук прикладай
Втогді і Боже помагай (dom.)
2. Адапта і значіне поеми Шевченка „Неофіти“ (szk.)
3. Олімпійські ігри, а всесвітні вистави (dom.)
4. Порівнянь характерів Бруховецкого і Сомка в Чорній Раді,
Куліша (szk.)
5. Електрика і її значіне (dom.)
6. Розвій Атенської демокрації від Сольона до Періклеса
(domowe.)
7. Василь Острожеский і Беата в трагедії Олоповского „Галь-
шка Острожска“ (szk.)
8. Значіне літературної діяльности Омеляна Огоповского (szk.)
9. **Maturalne** Виказати історичне значіне середземного моря
в діях старожитного світа.

Tematy niemieckie.

K l a s s a V.

1. Der Herbst. H.
2. „Die Glücklichen“ von S. Seidl. Gedankengang. S.
3. Die Umgebung von Drohobycz. H.
4. Die Panathenäen, das grösste aller athenischen Feste. Nach
der Schullectüre. S.
5. Der Wind in Natur und Leben. H.
6. Erdölquellen unserer Erde. Nach der Schullectüre. S.
7. Die Cultur der Aegypter. H.
8. Wie kam Roms Gründung zustande? S.
9. Das Meer und die Wüste. H.
10. Der römische Gottesdienst. Nach Livius. S.
11. Athen und Sparta, zwei Nebenbuhler. H.
12. Reinekes und Isegrims Freundschaft und Feindschaft. Nach
Goethes Reineke Fuchs. S.
13. „Raste ich, so roste ich.“ Durch Beispiele zu erläutern. H.
14. Goethes Urtheil über das heilige Abendmahl von Leonardo
da Vinci. S.

K l a s s a V I.

1. Ein Silberstück auf seiner Wanderung. H.
2. Epische Erzählungsweise. Ergebnisse unserer Schullectüre. S.
3. „Hoffnung bleibt mit dem Leben vermählt, die schmeichelnde Göttin.“ Achilleis. V. 213. H.
4. Volksepos und Kunstsepos. Ein Vergleich. S.
5. „Im Glück, da schneit es Freude, Im Unglück hagelt es Feinde.“ H.
6. Wie motiviert Arnim das räthselhafte Benehmen des Commandanten in der Novelle „Der tolle Invalide“? S.
7. Das Athmen bei Menschen und Pflanzen. H.
8. „Friede ernährt, Unfriede verzehrt.“
- 9 Die Persönlichkeit des Dichters im Drama. S.
10. Gruppierung der Personen in Goethes Hermann und Dorothea. H.
11. Bau des ersten Aufzuges in Lessings „Minna von Barnhelm“ S.
12. Politische und culturelle Folgen der Kreuzzüge. H.
- 13 Der Diener Just in Lessings „Minna von Barnhelm“. S.
14. Ausdauer führt zum Ziele.

K l a s s a V I I.

1. Vorwärts! An die Arbeit! Entwurf einer Rede. H.
2. Gedankengang des Gedichtes von W. v. d. Vogelweide: „Owē, war sint verschwunden alliu miniu jēr?“ S.
3. Die Zunge als Schutz und Trutzwaffe des Menschen. H.
4. Klopstocks Dichtungsweise ist an der Ode „Der Zürichersee darzulegen. S.
5. Zustände Deutschlands unter Maximilian I. nach Goethes „Götze von Berlichingen“. H.
6. „Dankbarkeit gefällt, Undank hasst die ganze Welt“ H.
7. Herder über Volkslieder. S.
8. „Reizvoll klinget des Ruhms lockender Silberton in das schlagende Herz, und die Unsterblichkeit Ist ein grosser Gedanke, Ist des Schweisses der Edlen wert!“ Klopstock. H.
9. Hans Sachs als Dichter nach Goethes Gedichte „Hans Sachsens poetische Sendung“ S.
10. Einfluss des Rationalismus auf die Staatsverfassung Europas im XVIII. Jahrhunderte. H.

K l a s a VIII.

1. „Lügen haben kurze Beine“ H.
 2. Goethes Jugendwerke S.
 3. „Das Leben ein Kampf“ H.
 4. Das Lied von der Glocke. Bau und Gedankengang. S.
 5. Die Normannen in der Geschichte. H.
 6. „Willst du dich selber erkennen, so sieh, wie die andern es treiben. Willst du die andern verstehn, blick' in dein eigenes Herz.“ Schiller. H.
 7. Stellung des Chores in der „Braut von Messina.“ S.
 8. Entwicklung der deutschen Literatur von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. Eine Skizze. H.
 9. Römer und Germanen in der Geschichte. Maturitätsthema.
-

V. Tematy do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Z języka polskiego: „Homo non sibi natus est, sed patriae“ — rozwinąć i uzasadnić przykładami z dziejów ojczystych.
 2. Z języka ruskiego: Вказати історичне значіння середземного моря в дїях старожитнього світа.
 3. Z języka niemieckiego: Germanen und Römer in der Geschichte.
 4. Temat polsko-łaciński: Gindely-Markiewicz. Dzieje starożytne, tom I. str. 119 §. 128.
 5. Temat łacińsko-polski: Tacyt. Annal. II 52.
 6. Temat grecko-polski: Plato „Gorgias“ rozdz. 79.
 7. Temat matematyczny: 1). Czwarty wyraz rozwinięcia dwumianu $[\sqrt[5]{x^2} - \sqrt[3]{y^2}]^8$ wynosi 12600, $x^3 y^8$ 98, znaleźć x i y .
2) Półkula żelazna dęta o promieniu 4 m, na 1 mm. gruba, zanurza się po wlaniu ~~od~~ niej rtęci po brzegi. Ile wlane doń rtęci? 3) Równania boków trójkąta są: $y = 0$, $4y - 3x = 0$, $3y + 4x - 20 = 0$, znaleźć boki, kąt i powierzchnię tego trójkąta.
-

VI. Zbiory naukowe.

A) Biblioteka nauczycielska:

Biblioteka dla nauczycieli wykazuje obecnie 2853 pozycyi.

W roku bieżącym przybyły do biblioteki nauczycielskiej następujące dzieła:

a) przez kupno: 1) Österreich-Ungarn in Wort und Bild. Lief. 364—394. 2) Lehrproben zes. 64—66. 3) Encyklopedia wychowawcza Tom IV. zes. 8., Tom V. zes. 1—3., 4) Thesaurus linguae Latinae, zes. I. fasc. 1., 5) Słownik języka polskiego, Tom I. zes. 3—5. 6) Niewiadomski: Atlas do dziejów Polski, 7) Dr Jan Jaugey: Słownik apologetyczny wiary katolickiej, 8) Kryński Ad. A.: Gramatyka języka polskiego, 9) Krasnowolski Ant.: Systematyczna składnia języka polskiego. 10) Hruszewskij M.: Historia Ukrainy-Rusy, 11) Alban von Hahn: Buch der Spiele, 12) Theodor Storms: Sämmtliche Werke, 13) Dressel Ludwig: Lehrbuch der Physik, 14) Iw. Müller: Handbuch der klassischen Alterthumswissenschaft III. Bd. 4. u. 5. Abth., 15) Wisłocki: Przewodnik bibliograficzny, 16) Grabowski Ant.: Polskie słownictwo chemiczne, 17) Załęski St.; Jezuici w Polsce Tom I. cz. 1 i 2.. 18) Seignobos: Dzieje polityczne Europy współczesnej, 19) Matuszewski Ign.: Dyabeł w poezyi, 20) Struve Henr.: Historia filozofii w Polsce, zes. 1., 21) Zdziechowski M.: Szkice literackie I., 22) Hoesick Ferd.: Szkice i opowiadania, 23) Jellenta Cezary: Juliusz Słowacki dzisiaj, 24) Poradnik dla samouków, cz. III., 25) Konopacki Sz.: Moja druga młodość, 26) Dr. Lassar Cohn: Chemia życia codziennego, 27) Chmielowski Piotr: Klementyna z Tańskich Hofmanowa, 28) Nowodworski Witold: Jan Zamojski., 29) Grabowski Ant. Polskie słownictwo chemiczne (bezpł. dodatek do Wszechśw.)

b) Otrzymano w darze od Akademii umiejętności w Krakowie: 1) Dr. Teisseyre Wawrzyniec: Atlas geologiczny Galicyi. 2) Birkenmajer Ludw. Ant.: Mikołaj Kopernik cz. I.

c) Prócz tego prenumeruje zakład następujące czasopisma: 1) Biblioteka warszawska, 2) Eos, 3) Kwartalnik historyczny, 4) Dwutygodnik katechetyczny, 5) Przegląd filozoficzny. 6) Przewodnik bibliograficzny, 7) Przewodnik naukowy i literacki

8) Muzeum, 9) Przegląd polski, 10) Wszechświat, 11) Kosmos, 12) Literaturno-naukowy wistnyk, 13) Geographische Zeitschrift, 14) Lehrproben und Lehrgänge, 15) Österr.-ung. Revue, 15) Deutsche Rundschau, 16) Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien.

B. Biblioteka dla młodzieży.

a) BIBLIOTEKA POLSKA.

Biblioteka polska obejmuje 1107 dzieł w 1421 tomach Polskie książki do czytania wypożyczano uczniom w dwu oddziałach: 1) dla klas wyższych co tydzień 2) dla klas niższych co dwa tygodnie.

Z biblioteki korzystali uczniowie klas III—VIII. Zawia-dowca biblioteki rozdzielał książki dla klas poszczególnych. Za zasadę podziału w klasach niższych służył stopień uzdolnienia i wieku uczniów, w klasach wyższych zastosowanie do nauki literatury.

Statystyka uczniów, korzystających z biblioteki i dzieł przez uczniów czytanych:

W klasie	III a i b	przezystało uczniów	53	dzieł	251
" "	IV a i b	" "	45	" "	159
" "	V	" "	40	" "	292
" "	VI	" "	25	" "	158
" "	VII	" "	21	" "	270
" "	VIII	" "	23	" "	110

Razem przezystało uczniów 207 dzieł 1341

Do biblioteki uczniów zakupiono w r. szk. 1901. książki „Teodor Jeske-Choiński” „Stłumione iskry” Sewer, „Śród pokus”, „Jan de la Brete”. „Mój wuj i mój proboszcz”, „Walerya Marrené”, „Błędne koła”, Ewweli-Bej, „Surgawansa”, Dr. Józef Siemiradzki, „Szlakiem wychodźców” Ign. A. Komorowski, „Wspomnienia Podchorążego” Marcin Kukuczyn, „Obrazki i nowelle”, Józef Korzeniowski, „Kollokacya”, Karolina Świetła, „Z naszych walk i bojów”, „Oczarowana”, Eliza Orzeszkowa, „Przy dochodzeniu śledczem” Edw. Strumpf, „Obrazy Kaukazu” Wanda Grot-Bęczkowska, „Marzycielka” Edm. Plachut, „Chiny i Chińczycy” Mikołaj Jósika, „Ostatni Batory” Marya Rodziewiczówna, „Dewajtis”, Juliusz Słowacki, „Poezye liryczne i gnomi-

czne“, Józef Tokarzewicz (Hodi), „W dniach wojny i głodu“ Dr. Swen Hedin, „Przez pustynie Azyi“, Jonasz Lie, „Ideolog“ T. T. Jeż, „Jaskółki“ Wiktor Gomulicki, „Opowiadania o starej Warszawie“ M. Rodziewiczówna, „Na wyżynach“, ks. Aug. Kordecki, „Pamiętnik oblężenia Częstochowy“, Anna Neumanowa, „Ze świata“ M. Szukiewicz, „Z ziemi fjordów i fjeldów“ Klemens Junosza, „Dworek przy ementarzu“ Michalina Domańska, „Brzydka“, H. Rzewuski, „Adam Śmigiełski“ Cezary Jellenta, „Dante Alighieri“ Homer-Green. H. Wernic, „Brat ociemniały“, Władysław Umiński, „Wędrowna wyspa“ „Młody jeńiec“ M. Rodziewiczówna, „Szary proch“ H. Strażyńska, „Wnuka królewska“ Wł. Umiński, „W pustyniach Australii“ Wł. Lubiez, „Oko proroka“ Bolesław Prus (Al. Głowacki), „Lalka“, Walerya Marenko, „Trzydzieści lat wśród dzikich“ Fridtjof Nansen-Umiński, „Wśród lodów i śnieży“ W. Umiński, „Zwycięzcy oceanu“ H. Sienkiewicz. — Bobin „Quo vadis“ Stefan Żeromski, „Ludzie bezdomni“ Eliza Orzeszkowa, Argonauci, „Jędza“ Brunona Bruchnańska, „Nowe prądy“ M. Rodziewiczówna, „Klejnot“, Przyjaciół młodzieży, Rok II — 1900. Edw. A. Martin-Sowiński, „Historia kawałka węgla“ Luc. Rydel, „Zaczarowane Koło“ H. Sienkiewicz, „Rodzina Polanieckich“, Ad. Krechowicki, „Rdza“ „Szary Wilk“ H. Sienkiewicz, Pisma T. XIX. J. T. Kraszewski, „Chata za wsią“ „Misye katolickie“ r. 1900., Hipolit Paraszewicz, „Sztuka budowania u zwierząt“, M. Mazanowski, Charakterystyka Al. hr. Fredry“, W. Sieroszewski, „W matni“, Parylak P., „O Adamie Mickiewiczu“ (dar ucznia) Fr. Morawski, Poezye (dar ucznia) „Dr Konstanty Wojciechowski, Uniwersytet Jagielloński“, Jul. Ur. Niemcewicz, Powrót Posła (dar ucznia), Ig. Krasicki, Dzieła (dar Leona Goldhammera) K. Sienkiewicz, „Krzyżacy“ t. 4. (dar Leona Lindenbauma) Jan Kochanowski, Dzieła t. 4 (dar Leona Goldhammera).

Biblioteka pomocy koleżeńskiej.

W bieżącym roku wypożyczono 1122 książek do nauki uczniom 234.

b) RUSKA.

Dział książek ruskich obejmuje razem 250 książek. W roku bieżącym przybyło do tego zbioru książek 24, razem więc jest 274 książek.

Mianowicie zakupiono: O. Маковоя: Залісе, повість; — П. Льотого: Рибак Ісляндскій; — В. Ленкого: З села; — М. Старицкого: Облога Буши; — В. Грінченка: За Батька; — А. Свидицького: Люборадскій; В. Грінченка: Серед бурі; — В. Гилерна: Власними силами; — Др. К. Левицького: Правда руска; — К. Дрозда: В гостях добре, а дома ліше; — А. Толстого: Дитячий, хлопячий і молодечий вік; — Д. Ленкого: Селяньска дитина; — А. Верешельника: Два брати; — Ю. Варчина: Цвіти і бодаки; — П. Кузіова: Нвась буде; — П. Кузіова: Повірка; — О. Аха: Не судилось; — О. Макарушки: Казки братів Грімів; — Казки Андерсена; — О. Колесси: Юрій Косован Федькович; — П. Полшавки: Катерина Чайківна; — А. Борковського; Вук Стефанович Кораджич; — Др. М. Начовського: Сотні роковини народного шпесьмества; — А. Селяньського: Цікаві розмови про держави і пароді Європи.

Krótki obraz czytelnictwa w ruskiej bibliotece: W ciągu roku pożyczało książek uczniów 118 razem dzieł 274 w 285 tomach. Z przeczytanych dzieł uczniowie zdawali sprawę w klasie.

c) NIEMIECKA.

Do niemieckiej biblioteki uczniów zakupiono następujące książki:

R, Lange: Cäsar, der Eroberer Galliens, H. Willenbücher: Tiberius, R. Büttner: Der jüngere Scipio, O. Wackermann: P. Cornelius Tacitus, H. Willenbücher: Cäsars Ermordung, K. Hachtmann: Olympia, R. Pappritz: Marius und Sulla, K. Hachtmann: Pergamon, W. Vollbrecht: Das Säcularfest des Augustus, E. Ziegeler: Aus Ravenna, F. Hebbel: Demetrius, G. Byron-Gordon: Sämmtliche Werke übers. von A. Böttger in 8 Bd., Collection Verne Bde 1–24., J. Milton: Das verlorene Paradies, R. Le Sage: Der hinkende Teufel, O. Goldsmith: Der Landprediger von Wakefield, L. Ariosto: Rasender Roland übers. von D. Gries, A. Dante: Göttliche Comödie übers. von P. Pochhammer,

Podarowane: W. Shakespeare: Der Kaufmann von Venedig, W. Hauff: Die Geschichte von Kalif Storch, G. Klopstock: Der Messias, L. Uhland: Gedichte, H. Voss: Luise, L. Uhland: Ludwig der Baier, A. Steingruber: der Herzenskaiser (dar

dyr. Majchrowicza). F. Schiller: Die Braut von Messina, Über naive und sentimentalische Dichtkunst (dar prof. Ergetowskiego).

C) Zbiór map do nauki geografii i historii.

Wynosi w b. r. 92 sztuk, obrazów historycznych, biblijnych i do nauki filologii klasycznej jest 151.

D) Gabinet historii naturalnej

Inwentarz gabinetu przyrodniczego wykazuje z końcem roku 1899/900 pozycyi 711. W bieżącym roku szkolnym zakupiono następujące przedmioty i okazy :

1. Gajówkę ogrodową (*Ruticilla phoenicurus*),
2. Jaskółkę oknówkę (*Hirundo urbica*),
3. Sikorę większą (*Parus maior*),
4. model mózgu ludzkiego,
5. sześć tablic zoologicznych H. Leutemanna,
6. dwie tablice do nauki botaniki,
7. sześć diapozytywów zoologicznych,
8. akwaryum.

Dary dla gabinetu i ogródka botanicznego: Adwokat Dr. Władysław Szayna ofiarował wypchanego głuszcza: p. Włodzimierz Pawłowski, naczelnik stacyi w Mikołajowie puszczyka i chomika: p. Julian Napadiewicz c. k. nadkomisarz starostwa, piękny okaz krystalicznego wapienia z łomów trembowelskich, PP. Jan Ratajski, Wilhelm Kubala, Żenczak, Jan Jarmuła i Karol Waclawik dostarczyli drzewek i krzewów do obsadzenia skweru przed gimnazjum i na żywopłot; p. Adolf Kiesler właściciel tartaku w Drohobyczu sprzedał po niższej cenie 200 dębowych palików do tabliczek z napisami roślin; p. Apoloniusz L' Etanche, c. k. inspektor kopalni w Borysławiu ofiarował 46m żelaznych rur do wodotrysku urządzonego w basenie dla roślin wodnych, p. Salamon Kreppel, właściciel fabryki nafty, darował kolankowe połączenia do tych rur i żelazny kran do zamykania wody. P. Artur Strzetelski, c. k. dyrektor tabuli, wózek pod beczkę do podlewania roślin. — Nadto ofiarował p. Ludwik Eliasiewicz stolik pod akwaryum.

Wszystkim wymienionym ofiarodawcom składa dyrekcyja na tem miejscu szczerą podziękę.

Ogródek botaniczny.

W bieżącym roku szkolnym powiększono ogródek o 21m², powierzchnia jego wynosi obecnie 210m². Przestrzeń tę podzielono na 36 grządek 3 m. długości 1·5 m. szerokości i obłożono murawą, a ścieżki wysypano żwirem i piaskiem. Na każdej grządce mieści się po 6 roślin. Dotąd zasadzono razem z wodnymi okazami tylko 113 gatunków, gdyż większa część zeszłorocznych leśnych roślin lubiących cień zginęła właśnie z powodu braku jakiegokolwiek drzewa lub innej zasłony ochraniającej je przed skwarem słonecznym i trzeba będzie w przyszłym roku wyszukać dla tych roślin odpowiedniejsze umieszczenie.

C. k. Rada szkolna udzieliła dyrekcji w bieżącym roku szkolnym 40 k. na kosztą sprawienia najpotrzebniejszych przyborów ogrodniczych.

Zakupiono więc 100 łopatek botanicznych, 5 pazurków do tępienia chwastów, 4 ryskale, 4 grabie, cement do poprawy zbiornika wodnego, farbę zieloną i brunatną do palików i ogrodzenia, 200 dębowych palików do przymocowania cynkowych tabliczek z napisami roślin, murawę do okładania grządek etc.

Wszystkie prace w ogródku, a nawet założenie rur i urządzenie wodotrysku wykonywała młodzież gimnazjalna klas niższych, zwłaszcza I. II. pod kierunkiem nauczyciela.

Ze szczególnem zamiłowaniem oddawali się tej pracy następujący uczniowie :

Z klasy I A. Adamowicz Józef, Bania Władysław, Broś Władysław, Cieśliński Czesław, Dobosiewicz Stanisław, Gajdosz Bronisław, Heksel Jan, Jarmuła Władysław, Kubala Mieczysław, Kuprowski Józef, Pospiszel Wolimir, Sawicki, Jakób, Schwenk Wiktor, Smerecki Feliks, Starak Stanisław, Szayna Józef, Tołbóła Józef.

Z klasy I. B. Berezowski Stefan, Dąbrowski Kazimierz, Glazer Józef, Kreisberg Samuel, Kumerker Bruno, Mialkij Julian, Nikorak Izidor, Rarutkiewicz Stanisław, Weichsel Adolf.

Z klasy II. B. Chucher Maryan, Dąbrowski Wojciech, Gaudyć Leon, Hammerschmied Benjamin, Lewicki Emil, Lityński Franciszek, Starak Franciszek, Tiegermann Leopold, Unger Marcelli, Wepryk Mikołaj.

Z klasy III. B. Giosłowski Józef.

W tym roku zakupiono też akwaryum całe ze szkła o rozmiarach 54cm x 34cm x 33cm. Z roślin wodnych mieszczą się

w niem: *Elodea canadensis*, *Valisneria spiralis*, *Callitriche Stagnalis*, *Lemna minor*, *Lemna trisulca*, *Hottonia palustris*; ze zwierząt; *Anodonta cygnea*, *Limneus stagnalis*, *Planorbis cornuus*, *Nepa cinerea*, *Notonecta glauca*, *Hydrophilus piceus*.

W. Siczynski.

E) Gabinet fizyczny.

W b. r. sz. przybyły następujące przedmioty: l. 539 **M**achina influencyjna Wimshursta, l. 540. Aparat fotograficzny l. 541. Statyw do tegoż aparatu, l. 542, Laboratorium fotograficzne.

Przyrząd projekcyjny.

W pierwszym półroczu b. r. sz. dla młodzieży klas niższych odbywały się wykłady z historii naturalnej, które prowadził naucz. p. W. Siczynski, prócz tego członkowie grona miewali wykłady publiczne urządzone staraniem Uniwersytetu lwowskiego, przy których posługiwali się aparatem projekcyjnym, mianowicie p. Siczynski o dziwach świata zwierzęcego, p. Ergętowski o piramidach, p. Lityński (prof. ze Lwowa) o sztuce starożytnej, prof. Eliaz z astronomii (3 wykłady). Wykładom tym przysłuchiwała się licznie na nie uczęszczająca młodzież gimnazjalna. Miewali jeszcze inni członkowie grona wykłady jak p. Dyrektor Dr. Majchrowicz, p. Gątkiewicz i p. Zubczewski, ale ponieważ odbywały się one bez obrazów świetlnych, dlatego ich nie wymieniam.

W półroczu drugim weszła sprawa wykładów na nowotory, a mianowicie zachęcony przez p. dyr. Majchrowicza zajęłem się wyrobem potrzebnych do aparatu projekcyjnego obrazków. Po przewycięzeniu wielu trudności technicznych, przy czem wielce radą i czynem pomocnym mi był kol. Siczynski, począłem wyrabiać diapozytywy, które w niczem wyrobom fabryk zagranicznych nie ustępują, co umożliwiło jak najszersze zastosowanie przyrządu projekcyjnego. Dostyc wymienie, że uczniowie klas najwyższych zdawali sprawę z lektury trylogii Sienkiewicza pod kierownictwem p. Dyrektora przy obrazach świetlnych w naszym zakładzie wyrobionych podług ilustracji J. Kossaka. Obecnie posiada zakład seryę albumu Sienkiewicza, seryę obrazów do mitologii greckiej, obrazy do hist. naturalnej, do dziejów Polski i t. d.

Sprawa tedy poczęła się pomyślnie, dalszy jednak jej rozwój zależnym jest od środków materyalnych, których ufam, że przełożone władze na cel tak użyteczny nie poskąpią. *K. Eliaz.*

F) Gabinet rysunkowy.

W bieżącym roku szkolnym zakupiono do gabinetu rysunkowego następujące okazy:

1. Biust młodego mężczyzny,
2. Portret niewiasty (Lucca della Robia),
3. Gotycki liść z tumu w Kolonii,
4. Gotycki liść z tumu w Kolonii,
5. Święty Jan (Donatelli),
6. Płaskorzeźba Madonny (Lucca della Robia),
7. Elementarna płaskorzeźba (Remesch),
8. Część krat z Mirabelgarten w Solnogradzie.
9. Maska kuta w żelazie,
10. Główka dziecięcia (płaskorzeźba),
11. Maska król. Maryi Luisy (Raucha),
12. Medalion, portret Liszta (Rietschel),
13. Prawe oko (powiększone),
14. Prawe ucho (powiększone),
15. Usta zamknięte wraz ze skrzydełkami nosa.
16. Czaszka w płaskorzeźbie,
17. Elementarna płaskorzeźba (Remesch),
18. Płaskorzeźba — św. Antoni (Donatelli),
19. Płaskorzeźba dziewczyny,
20. Gałązka z jabłkami,
21. Gałązka z gruszkami
22. Część krat z Mirabelgarten,
23. Część krat według starego motywu.

G) Inwentarz muzyczny.

Do inwentarza muzycznego, zakupiono w tym roku 8 instrumentów a mianowicie: dwa klarynety, trzy trąbki, flügelhorn bassflügelhorn i halikon — nadto sprawiono 8 pulpitów.

VIII. Wykaz książek szkolnych na r. 19012.

KLASA I.

RELIGIA (rzym.-kat.) Katechizm religi katolickiej, opracował ks. Słószarz wyd. 1. 2. Lwów 1899. — (gr.-kat.) Тороцький, Християнсько-катол. Катехизм. Львів 1896.

- JĘZYK ŁACIŃSKI.** Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego, wydanie 4. Lwów 1898. Steiner i Scheindler, ćwiczenia łacińskie, dla I. klasy, wyd. 2. i 3. 1900
- JĘZYK POLSKI.** Konarski, Zwięzła gramatyka języka polskiego. Lwów 1894. Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla I. klasy, wyd. 3. Lwów 1898.
- JĘZYK RUSKI.** Ruska gramatyka Stockiego i Gartnera. Ruska czytanka dla I. klasy, wyd. 3. 1896.
- JĘZYK NIEMIECKI.** L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy I, wyd. 4. Lwów 1897.
- GEOGRAFIA.** Benoni i Tatomir, krótki rys Geografii, wyd. 6. i 7. Lwów 1898,
- MATEMATYKA.** Baraniecki, Podręcznik Arytmetyki i algebry część I. i II., Kraków 1894; Jamrógiewicz, Geometrya pogładowa, wyd. 2. przerob. Lwów 1897.
- HISTORYA NATURALNA.** Nowicki — Limbach, Zoologia, wyd. 8., Rostafiński, Botanika Szkolna na klasy niższe, wyd. 4, Kraków 1896.

KLASA II.

- RELIGIA.** Ks. Dąbrowski, Historia Biblijna zakonu starego, wyd. 4. Stanisławów 1900. — (gr.-kat.) Тороцький, Історія біблійна старого завіта. Видане 2. Львів 1899.
- JĘZYK ŁACIŃSKI.** Gramatyka jak w kl. I; Steiner i Scheindler Ćwiczenia Łacińskie dla II. klasy, wyd. 3. 1898.
- JĘZYK POLSKI.** Konarski. Zwięzła gramatyka języka polskiego Lwów 1894. Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla II. klasy wyd. 2. Lwów 1898.
- JĘZYK RUSKI.** Ruska czytanka dla II. klasy szkół średnich, Gramatyka Stockiego jak w I. kl.
- JĘZYK NIEMIECKI.** L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla II. wyd. 3. Lwów 1897.
- GEOGRAFIA i HISTORYA.** Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna, wyd. 7. Lwów 1895; Semkowicz, opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. I. Lwów 1893.
- MATEMATYKA.** Baraniecki, Podręcznik arytmetyki i algebry część I i II Kraków 1894; Jamrógiewicz, Geometrya pogładowa Cz. I. wyd. 2. Lwów 1897.
- HISTORYA NATURALNA.** Zoologia i Botanika jak w kl. I.

KLASA III.

- RELIGIA. Ks. Dąbrowski, Historia biblijna zakonu nowego, Торошнський, Історія біблійна нового завіта. Львів 1890.
- JĘZYK ŁACIŃSKI. Samolewicz-Softysik, Gramatyka jęz. łacińskiego, Cz. II, wyd. 7. Lwów 1901. Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla kl. III, wyd. 2. i 3. Cornelius Nepos, wydanie Weidnera-Hecka.
- JĘZYK GRECKI. Ćwikliński, gramatyka języka greckiego, wyd. 2. Lwów 1892; Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie. Lwów 1998.
- JĘZYK POLSKI. Gramatyka Małeckiego wyd. 8., Czubek Zawiliński, Wypisy polskie dla III. klasy, Lwów 1893.
- JĘZYK RUSKI. Gramatyka Stockiego jak w I. kl. Ruska czytanka dla III. klasy szkół średnich.
- JĘZYK NIEMIECKI. L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. wydanie 2. Lwów 1892. Petelenz, Deutsche Grammatik, 1898, wydanie 2. Lwów 1898.
- GEOGRAFIA i HISTORIA. Barranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna, wyd. 7. Lwów 1895. Semkowicz, opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. 2. Lwów 1194. Rawer, Dzieje ojczyste, wyd. 2. Lwów 1898.
- MATEMATYKA. Baraniecki, początki matematyki i algebry Cz. III. i IV. Kraków 1896. Jamrógiewicz, Geometria pogładowa.
- FIZYKA. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Kraków 1898.
- HISTORIA NATURALNA. Łomnicki, Mineralogia dla niższych klas, wydanie 4. Lwów 1898.

KLASA IV.

- RELIGIA. Jougan, Liturgika katolicka, Lwów, 1895; (gr.-kat.) Торошнський, Літургіка, Видане 2. Львів 1898.
- JĘZYK ŁACIŃSKI. Gramatyka jak w III kl. Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla IV. klasy, wyd. 2. Lwów 1886. Caesar, Commentarii de bello Gallico, wyd. Terlikowskiego, Ovidius, wyd. Skupniewicza.
- JĘZYK GRECKI. Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego, Lwów 1882. Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie, wyd. 2. Wiedeń 1899.

- JĘZYK POLSKI.** Gramatyka Małeckiego jak w kl. III. Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla IV. kl. Lwów 1894.
- JĘZYK RUSKI.** Gramatyka Stockiego jak w kl. I. Ruska czytanka dla IV. klasy szkół średnich.
- JĘZYK NIEMIECKI.** L. German i K. Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla IV. kl. wyd. 2. Lwów 1806. Petelenz, Deutsche Grammatik, wyd. 2. Lwów 1898.
- GEOGRAFIA i HISTORIA.** Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. III. Lwów 1895. Benoni-Majerski; Geografia austro-węgierskiej monarchii, wydanie 2. i 3. Lwów 1896. Rawer. Dzieje ojczyste. Lwów 1895.
- MATEMATYKA.** Baraniecki. Początki arytmetyki i algebry Cz. III. i IV. Kraków 1895 Jamrógiewicz, geometrya pogładowa, Lwów 1897.
- FIZYKA.** Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas średnich. Kraków 1898.

KLASA V.

- RELIGIA.** Ks. Jez. Nauka wiary. Торошквїи, Доґматика фонд. і апольогїтика. Львів 1893.
- JĘZYK ŁACIŃSKI.** Gramatyka jak w klasie III. Livius, wyd. Majchrowicza, Ovidius wyd. Skupniewicza.
- JĘZYK GRECKI.** Gramatyka Ćwiklińskiego jak w kl. IV, Fiderer Chrestomatya z pism Xenofonta, wyd. II. Lwów 1894. Homer Iliada Cz. I, wyd. Sołtysika,
- JĘZYK POLSKI,** Próchnicki: Wzory poezyi i prozy; Lwów 1893.
- JĘZYK RUSKI.** Wzory poezyi i prozy dla V. klasy szkół średnich, ułożył Konst. Łuczakowski, Lwów 1894.
- JĘZYK NIEMIECKI.** Petelenz u. Werner, Deutsches Lesebuch für die V. Classe, Lwów 1873. Goethe: Reineke Fuchs, wyd. Graesera. Chamisso; Peter Schlemihl.
- HISTORIA POWSZECHNA.** Zakrzewski, Historia powszechna Cz. I. wyd. 2. Kraków 1895.
- MATEMATYKA.** Baraniecki, Algebra, Kraków 1892. Mocnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas, wydanie 3. i 4, Lwów 1895.
- HISTORIA NATURALNA.** Łomnicki, Mineralogia i geologia wydanie 4. Lwów 1897. Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Kraków 1886.

KLASA VI.

- RELIGIA. Ks. Jougan, Dogmatyka szczegółowa, wyd. 2. Lwów 1889. — Тороньскій, Догматика частна. Львів 1893.
- JĘZYK ŁACIŃSKI. Sallustius, Bellum Jugurthinum wyd. Scheindler-Sołtysik, Vergilius wyd. Eichler-Rzepiński, Cicero Orat. in Cat. I. wyd. Sołtysika. Gramatyka jak w kl. III.
- JĘZYK GRECKI. Gramatyka Ćwiklińskiego. Homera Iliada cz. I. i II. wyd. Scheindler-Sołtysik. Chrestomatya z Xenofonta jak w kl. V.; Herodot, wyd. Terlikowskiego.
- JĘZYK POLSKI. Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Wójcika Cz. I. wyd. 2. Lwów 1894.
- JĘZYK RUSKI. Chrestomatya staroruska dla wyższych klas gimnazyalnych, wyd. Dr. Ogononowski. Lwów 1881.
- JĘZYK NIEMIECKI. Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VI. Classe 1892. Herder, Cid.; Goethe: Hermann und Dorothea; Voss, Louise, wyd. Graesera. Lessings Minna v. Barnhelm.
- HISTORIA POWSZECHNA, Zakrzewski, Historia powszechna Część II. wyd. 1 i 2 Kraków 1994.
- MATEMATYKA, Baraniecki. Algebra, Kraków 1892. Mocnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas, wyd. 3. i 4. Lwów 1805. Logarytmy Kranza.
- HISTORIA NATURALNA. Petelenz, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich, Lwów 1901.

KLASA VII.

- RELIGIA. Ks. Szczeklik, Etyka katolicka. Tarnów 1898. Валуер-Шурко, Етика. Львів 1896.
- JĘZYK ŁACIŃSKI. Cicero 1) pro rege Deiotaro, wyd. Nohla 2) Laelius de amicitia, wyd. Schiche-Rzepiński. 3) pro Archia poeta, 4) in Verrem IV. wyd. Nohla. Gramatyka jak w kl. III.
- JĘZYK GRECKI. Homera Odyssea Jezienickiego, Demostenes wyd. Wotke-Schmidt. Chrestomatya z pism Xenofonta Fiederera. Gramatyka jak w kl. VI.
- JĘZYK POLSKI. Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i Wójcika. Cz. I. wyd. 1. i 2. Lwów 1894. Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Cz. II. wyd. 2. Lwów 1896.

JĘZYK RUSKI. Wypisy Barwińskiego część 1. i 2.

JĘZYK NIEMIECKI. Petelenz und Werner: Deutsches Lesbuch für die siebente Classe, Lwów 1896. Prócz tego: Lessings Emila Galotti; Goethes, Götz von Berlichingen, Schillers Räuber.

HISTORIA POWSZECHNA. Zakrzewski, Historia powszechna Część III. Kraków 1898. Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych, wyd. 1. i 2. Kraków, 1898.

MATEMATYKA. Baraniecki Algebra, Kraków 1892. Mocnik-Maryniak, Geometria dla wyższych klas, wyd. 3. i 4. Lwów 1895. Logarytmy Kranca.

FIZYKA. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich, Kraków 1892. Tomaszewski Chemia.

PROPEDEUTYKA FILOZOFII. Kozłowski, Logika elementarna. Lwów 1881.

KLASA VIII.

RELIGIA. Ks. Jougan, Historia kościoła katolickiego. Lwów 1895. — Ваплер — Стефанович, История христ. кат. Церкви, Львів 1886.

JĘZYK ŁACIŃSKI. Gramatyka jak w kl. III. Horatius, wyd. Librewski-Dolnicki, Tacitus, ed. Müller-Staromiejski.

JĘZYK GRECKI. Plato Apologia, Crito wyd. Christ-Lewicki, Sophocles, Elektra wyd. Majchrowicza, Homera Odyssea jak w kl. VII. Gramatyka jak w kl. VI.

JĘZYK POLSKI. Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Cz. II, wyd. 2. Lwów 1897.

JĘZYK NIEMIECKI. Petelenz und Werner, Deutsches Lesbuch für die achte Classe Lwów 1894. Oprócz tego: Schillers Wallenstein, Wilhelm Tell; Goethego: Iphigenie auf Tauris; wyd. Tempsky, Torquato Tasso.

HISTORIA POWSZECHNA. Głąbinski-Finkel. Historia i statystyka austr.-węgier. monarchii. Lewicki. Zarys dziejów jak w kl. VII.

MATEMATYKA. Baraniecki, Algebra, Mocnik-Stanecki, Geometria dla wyższych klas, wyd. 3. Lwów 1880.

FIZYKA. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich, Kraków 1892.

PROPEDEUTYKA FILOZOFII. Ks. Pechnik, Zarys psychologii, Lwów 1895.

IX. Pomoc dla biednych uczniów.

A) Bursy:

a) **Bursa polska Adama Mickiewicza** dla młodzieży gimnazjalnej narodowości polskiej rz. kat. obrządku otwarta 3. września r. 1890 w nowym murowanym jednopiętrowym budynku w pobliżu gmachu gimnazjalnego, utrzymywała w I. półroczu 1900/901 28 uczniów za opłatą miesięczną od 10 do 30 koron. — Zachowanie się wychowanków było dobre, wynik klasyfikacji pierwszego półrocza pomyślny: 5 otrzymało stopień celujący 21 stopień pierwszy, 2 stopień drugi. W drugim półroczu było wychowanków 27 — a jeden eksternista uczęszczał na obiady, z których otrzymało stopień celujący 6, stopień pierwszy 20.

Bursą zarządza Wydział Towarzystwa, na którego czele stoją: Stanisław hr. Tarnowski i c. k. starosta Tadeusz Bobrzyński. Prowadził gospodarstwo domowe i utrzymywał nadzór bezpośredni nad wychowankami profesor gimn. Feliks Gątkiewicz.

b) **Bursa św. Jana Chrzciciela** (Bypea св. Іоана Крестителя) w Drohobyczu utrzymywała w b. r. 27 wychowanków, z których 19 uczęszczało do gimn. Dopłata wynosiła miesięcznie 10—16 K., jeden uczeń był cały rok bezpłatnie umieszczony. Według stanu rodziców było 25 synów rolników, 2 synów rękodzielników. Z powiatu drohobyckiego było 18, z samborskiego 4, z turczańskiego 3, z buczackiego 1, z dąbrowskiego 1 uczeń. Zarząd prowadził wydział bursy, w którego skład wchodziłi członkowie grona profesorów gimnazjalnych, nauczycieli szkół wydziałowych i obywatele miasta. Bezpośredni dozór wykonywał mieszkający w bursie emerytowany nauczyciel p. Michał Dub. Bursa posiada realność, na której cięży zahipotekowany dług 5473 K. 13 h.

B) Pomoc doraźna dla biednych uczniów w r. szkolnym 1900/1901.

Pomocy doraźnej udzielano z funduszków, na które składały się datki dobrodziejów przy wpisach, składki uczniów w czasie exort polskiej i ruskiej i nauki religii mojż., nadto odsetki z fundacyi ś. p. Jachniewiczówny

1) Datki dobrodziejów przy wpisach wynosiły	200 K. 44 h.
2) Składki w czasie exorty polskiej	48 „ 43 „
3) „ „ „ ruskiej	34 „ 79 „
4) „ „ „ nauki religii mojżesz.	235 „ 53 „
5) Odsetki z fundacyi ś. p. Jachniewiczówny	36 „ — „

Razem 555 K. 19 h.

Kwotę tę w poszczególnych okresach konferencyjnych na podstawie uchwał grona nauczycielskiego rozdzielono między ubogich a pilnych uczniów na sprawienie ubrania lub książek szkolnych. Rozdzielaniem zapomóg zajmowali się XX. Katecheci w porozumieniu z Dyrektorem. Sprawieniem ubrań dla uczniów rel. mojżesz. zajmował się nauczyciel religii mojż. w porozumieniu z Dyrektorem. Ponieważ datki młodzieży żydowskiej **płynęły najobficiej**, przeto uzyskana kwota wystarczyła nietylko na pokrycie bieżących wydatków, lecz także pozostała kwota w wysokości 98 K. 53 hl. przekazano na rok następny. Kwotę tę złożono na książeczkę Kasy Oszczędności miasta Drohobycza pod N. 3053. — Z wdzięcznością wreszcie zauważyć trzeba, że rodzice zamożniejszych uczniów składali na ręce Dyrekcyi lub Katechetów przenoszone ubrania swoich synów, które po przerobieniu zużytkowywano na rzecz uboższych.

Składając za te datki serdeczne „Bóg zapłać“ poleca Dyrekcyja i nadal sprawę młodzieży ubogiej względem Szanownych Dobrodziejów.

Statystyka uczniów.

(Liczby drobniejszym drukiem oznaczają prywatystów).

	K L A S A											Razem		
	Ia	Ib	Ic	IIa	IIb	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI		VII	VIII
I. Liczba uczniów.														
Przy końcu roku szkolnego 1900	42	36	34	25	31	28	30 [†]	48	—	25 [†]	21	22	27	369 [†] ⁵
Z początkiem r. szk. 1901 wstąpiło	62	62	—	44 [†]	37	32	34	30 [†]	30 [†]	40 [†]	24 [†]	21	23	439 [†] ⁵
W ciągu r. szk. 1901 wstąpiło	3 [†]	1	—	—	1	2	1	—	1	1	1	—	1	12
Razem przyjęło uczniów	65 [†]	63	—	44 [†]	38	34	35	30 [†]	31 [†]	41 [†]	25 [†]	21	24	451 [†]
W ciągu roku wystąpiło	12	20	—	1	3	5	1	2	2	7	—	1	—	54 [†]
Liczba uczniów z końcem r. szk.	53 [†]	43	—	43 [†]	35	29	34	28 [†]	29 [†]	34 [†]	25 [†]	20	24	397 [†] ⁶
II. według miejsca urodzenia.														
a) z Drohobycza i pow. drohobycz.	34 [†]	27	—	26	27	12	26	14 [†]	20 [†]	21 [†]	13 [†]	9	12	241 [†]
b) z innych powiatów	18	16	—	17 [†]	8	17	8	14	9	13 [†]	12	10	12	154 [†] ⁷
c) z zagranicy	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
Razem	53 [†]	43	—	43 [†]	35	29	34	28 [†]	29 [†]	34 [†]	25 [†]	20	24	397 [†] ⁶

	K L A S A											Razem		
	Ia	Ib	Ic	IIa	IIb	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI		VII	VIII
III. miejsca pobytu rodziców.														
a) miejscowych	23	33	--	21	28	17	19	14	19 ⁺	25 ⁺	19 ⁺	12	14	244 ⁺
b) zamiejscowych	30 ⁺	10	--	22 ⁺	7	12	15	14 ⁺	10	9 ⁺	6	8	10	153 ⁺
Razem	53 ⁺	43	--	43	35	29	34	28 ⁺	29 ⁺	34 ⁺	25 ⁺	20	24	397 ⁺
IV. według języka ojczystego.														
a) Polaków	40 ⁺	31	--	33	24	16	20	25 ⁺	22 ⁺	28 ⁺	17 ⁺	17	20	295 ⁺
b) Rusinów	13	12	--	10 ⁺	11	13	14	3	7	6	8	3	4	103 ⁺
Razem	53	43	--	43	35	29	34	28	29 ⁺	34 ⁺	25 ⁺	20	24	397 ⁺
V. według wyznania religijnego.														
a) rzymsko-kat.	29	12	--	24	14	8	14	15 ⁺	4	12 ⁺	6 ⁺	7	9	154 ⁺
b) grecko-kat.	13	12	--	10 ⁺	11	13	14	4	7	6	8	3	4	105 ⁺
c) ewangelickiego	1	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	1	--	2
d) mojżeszowego	10 ⁺	19	--	9	10	8	6	9	18 ⁺	16	11	9	11	136 ⁺
Razem	53 ⁺	43	--	43 ⁺	35	29	34	28 ⁺	29 ⁺	34 ⁺	25 ⁺	20	24	397 ⁺

	K L A S S A											Razem	
	Ia	Ib	Ic	IIa	IIb	IIla	IIIb	IVa	IVb	V	VI		VII
VIII. Opłata szkolna.													
W I. półroczu było płacących . . .	34	31	—	5	7	15	10	13	12	17	6	5	6
Z końcem II. półr. było płacących . . .	22	31	—	15	12	10	10	16	18	23	14	10	14
Uwolnion. od opłaty w I. półroczu . . .	21	17	—	37	30	17	24	17	18	24	19	16	17
„ „ „ II. „ . . .	21	17	—	27	25	22	24	14	12	18	11	10	9
Opłata wynosiła w I półroczu Kor. . .	1020	930	—	150	210	450	300	350	360	510	180	150	150
„ „ „ II. „ . . .	660	950	—	450	360	300	300	450	540	690	420	300	420
Razem . . .	1680	1860	—	600	570	750	600	870	900	1200	600	450	600
IX. Stypendya.													
Liczba stypendystów . . .	—	—	—	1	1	—	—	—	2	1	—	2	1
Ogólna kwota stypendyów . . .	—	—	—	41	200	—	—	—	113	90	—	375	730
X. Frekwencya na przedmioty nadobowiązkowe i względnie obowiązkowe.													
a) język ruski (wzgl. ob.) . . .	13	12	—	9	11	13	14	4	7	7	7	3	4
b) „ „ (kurs. przyg.) . . .	2	1	—	2	6	2	—	1	2	—	1	—	—
c) hist. kraju rodz. . . .	—	—	—	—	—	29	34	28	29	—	—	20	24
d) gimnastyka	24	16	—	18	6	5	6	8	2	10	1	—	—
e) geometrya wykreslna . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	13	4	2
f) spiew	14	10	—	13	9	6	10	3	6	3	5	5	6
g) kaligrafia	16	19	—	13	16	—	—	—	—	—	—	—	—
h) religia mojżeszowa . . .	10	19	—	9	10	8	6	9	18	16	11	9	11
Razem . . .	104	17	—	164	106	29	90	64	136	—	—	—	—

XI. Klasyfikacja uczniów.

a) Uzupełnienie klasyfik. uczn. za r. szk. 1899/1900

Do egzaminu poprawczego przeznaczono przy końcu r. szk. 1900. . .
 Egzamin poprawczy złożony . . .
 Egzaminu poprawczego nie złożono . . .
 Egzamin uzupełniający złożono . . .
 Według tego wyniku ostateczny rezultat klasyfikacji za rok szk. 1900. jest następujący:

a) Stopień celujący otrzymało:	5	—	2	3	1	—	2	2	1	1	18
b) " pierwszy	25	23	27	22 ⁺	38	—	20 ⁺	18	20	24	286 ⁺ 2
c) " drugi	7	4	1	3	9	—	2 ⁺	1	1	2	41 ⁺
d) " trzeci	5	9	2	—	—	—	1	—	—	—	24
Razem	42	36	31	28	48	—	25 ⁺	21	22	27	369 ⁺ 3

b) Klasyfikacja uczniów z końcem r. szk. 1901.

a) Stopień celujący otrzymało . . .
 b) " pierwszy " . . .
 c) " drugi " . . .
 d) " trzeci " . . .
 e) Przeznaczono do egz. popraw. . .
 f) nieklasyfikowano . . .

a) Stopień celujący otrzymało	4	3	—	6	—	1	2	2	4	1	25
b) " pierwszy	27 ⁺	25	23	20	19 ⁺	31	19 ⁺	18 ⁺	11	22	265 ⁺ 6
c) " drugi	6	6	5	3	5	1	5	4	4	1	44
d) " trzeci	11	6	5	—	1	—	1	—	—	—	30
e) Przeznaczono do egz. popraw.	5	3	2	6	1	1	1	5	3	1	31
f) nieklasyfikowano	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Razem	53 ⁺	43	35	29	48	34	28 ⁺	29 ⁺	25 ⁺	24	397 ⁺ 6

XI. W sprawie mundurków dla uczniów szkół średnich.

C. k. Rada szkolna krajowa wydała do c. k. Dyrekcji szkół średnich (gimnazjów i szkół realnych) następujący okólnik :

Doświadczenia zebrane od czasu zaprowadzenia mundurków dla uczniów szkół średnich, dostarczyły dowodu, że zarządzenie to osiągnęło zamierzony skutek, a mianowicie, że przyzwyczało młodzież do karności i porządku, wyrobiło w niej większą łączność i poddało ją pod opiekę i nadzór całego społeczeństwa. Jeżeli zaś obecnie odzywają się częściej może niż dawniej skargi na różne wybryki i wykroczenia młodzieży szkół średnich, to pochodzi to głównie z tego powodu, iż wiele takich wybryków i wykroczeń, które dawniej nie zwracały na siebie uwagi, teraz w skutek mundurków wpada w oczy, stają się przedmiotem publicznej dyskusji i wywołuje stosowne zarządzenia.

Okazało się jednak, że niektórzy uczniowie, może w skutek niedoświadczenia stanowczego postępowania gromadniczego nauczycielskich, starają się usunąć z pod rygoru przepisów szkolnych w sprawie mundurków, aby zapewnić sobie bezkarność w postępkach, nie liczących z wiekiem i charakterem ucznia szkół średnich. Zdarza się bowiem, że uczniowie przebijają się w ubrania cywilne, aby udawać się do miejsc im zabronionych, a słabość rodziców popiera te wykroczenia przez sprawianie takich ubrań. O ile takie nadużycie doszłoby do wiadomości gromadniczej nauczycielskiej, należy w obec winnych zastosować całą surowość przepisów.

Zdarza się także, że uczniowie, czy to aby utrudnić kontrolę nad sobą, czy też może w lekkomyślności i próżności młodzieńczej wstydząc się odznak klasowych, odpinają je i pojawiają się na miejscach publicznych, n. p. w teatrze, w mundurkach bez odznak. Gromadnicze nauczycielskie powinny na niestosowność takiego postępowania zwrócić uwagę uczniów, wykazać im jego niedorzeczność a gdyby to nie pomogło, użyć stosownej kary.

Zauważano nadto, że pewna część młodzieży, chcąc się od kolegów odróżnić, wymyśla sobie różne dodatki lub zmiany w przepisany mundurku i sądzi, że przez to daje dowód ja-

kiejś szczególnej elegancji. Zmienia przeto samowolnie barwę mundurka n. p. na czarną, jego krój, a w szczególności krój kołnierza, doprowadzany czasem do śmiesznej przesady, rozmiary oznak klasowych, hołdując nierozumnej manii błyszczenia, krój czapek i t. d., a razem z tymi sposobami wyróżniania się przybiera przesadne maniery i ściąga na siebie naganę i ubolewanie poważnych kół, które pragną, aby młodzież była skromną i przyzwoitą.

Z drugiej strony znowu można często spostrzegać, że niektórzy uczniowie zaniedbują najprostszych wymagań porządku i czystości, że przychodzą do szkoły w mundurkach poplamionych, podartych, pokrytych brudem i pyłem, a że zwykle chodzi z tem w parze także zaniedbanie czystości ciała, sprawiają przeto wrażenie przykre i odróżniają się bardzo niekorzystnie od ogółu współuczniów.

C. k. Rada szkolna krajowa wzywa przeto dyrekcje i grona nauczycielskie szkół średnich, a w szczególności panów gospodarzy klas, aby zwrócili uwagę tak na uczniów wyróżniających się śmiesznością przesadą jak i na tych, którzy zaniedbują najprostszych wymagań porządku i czystości w sposób właściwy — oczywiście nie domagając się od nich zbyt wielkich kosztów — wpływali na nich, aby stosowali się do obowiązujących przepisów. W razie widocznego uporu lub zakorzenionego niedbalstwa wypadnie zastosować kary przewidziane dla nieposłusznych i niedbałych.

Pp. gospodarze klas przypomną, więc uczniom przepisy obowiązujące o mundurkach, wytkną spostrzeżone niewłaściwości uczniów, aby najdalej do początku najbliższego roku usunęli wszelkie niewłaściwości w przepisanych mundurkach, na przyszłość zaś czuwać będą, aby te niewłaściwości nie zakorzeniły się znowu i nie rozszerzyły przez naśladownictwo, do którego młodzież jest tak łatwo skłonna.

Panowie dyrektorowie i kierownicy zechcą przypominać przy sposobności konferencji gromom nauczycielskim tę sprawę, która obok strony zewnętrznej czystości i porządku, ma niewątpliwie i głębsze znaczenie wychowawcze.

Z tego też stanowiska należy pojmować wszystkie przepisy o mundurkach i niniejsze zarządzenie i tak należy je wpaść w umysły młodzieży.

We Lwowie, dnia 21 maja 1901.

XII. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny rozpoczęło dnia 3. września uroczystem nabożeństwem w kościele parafialnym obrz. rzym. kat.

Dnia 10. września jako w rocznicę śmierci ś. p. Cesarzowej Elżbiety odprawiono nabożeństwo żałobne za spokój Jej duszy, w którym wzięli udział uczniowie obu obrządków. Podobne nabożeństwo odbyło się dnia 18. listopada

Dzień 4. października obchodził zakład uroczyście jako dzień Imienin JEGO ces. król. i Apost. Mości nabożeństwem w kościele i cerkwi.

Dnia 18. grudnia odbył się uroczysty wieczór ku czci Adama Mickiewicza a 24. marca na cześć Tarasa Szewczenki urządzony przez młodzież z bardzo starannie ułożonym programem.

Od dnia 26. do 30 listopada r. 1900, zwiedzał zakład c. k. krajowy inspektor szkół Pan Emanuel Dworski i wyraził gronu nauczycielskiemu uznanie za sumienną i skuteczną pracę nad młodzieżą.

Dnia 28. czerwca wzięła młodzież pod kierunkiem nauczycieli udział w żałobnym nabożeństwie za spokój duszy ś. p. Cesarza Ferdynanda.

XII. Klasyfikacya uczniów

za II. półrocze 1901.

KLASA IA.

Stopień celujący:

1. Adamowicz Józef	3. Kubala Mieczysław
2. Dobosiewicz Stanisław	4. Kuprowski Józef

Stopień pierwszy:

5. Bania Władysław	18. Kindij Julian
6. Bańkowski Michał	19. Kobyłecki Włodzimierz
7. Bojda Julian	20. Lauterbach Littmann
8. Bros Władysław	21. Lów Abraham
9. Cichoń Gustaw	22. Mansberg Izrael
10. Cieśliński Czesław	23. Osmakiewicz Józef
11. Dauer mann Salamon	24. Petry Stefan
12. Fedyszyn Włodzimierz	25. Pospiszal Walery
13. Gajdosz Bronisław	26. Prussak Dymitr
14. Hexel Jan	27. Serwatka Albin
16. Hruszowski Józef	28. Smerecki Feliks
16. Jarmuła Władysław	29. Szarnagiel Józef
17. Keleman Miron	30. Szayna Józef
	31. Toboła Józef.
	32. Antlerówna Gustawa (pryw.)

Stopień drugi otrzymało 6 uczniów, stopień trzeci 11 uczniów. Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu przeznaczono 5 uczniów.

- KLASA IB.

Stopień celujący:

1. Chajes Markus	2. Gerstenfeld Jakób
	3. Rerutkiewicz Stanisław

Stopień pierwszy:

4. Berezowski Stefan	14. Kreisberg Salamon
5. Buchwald Józef	15. Kreisberg Samuel
6. Dąbrowski Kazimierz	16. Kuhnerker Bruno
7. Dziedziniewicz Alfons	17. Kuszniir Teofil
8. Feuerstein Lazar	18. Markus Julian
9. Gierlacyński Leon	19. Modrycki Sebastyan
10. Goldwurm Ozyasz	20. Niemiłowicz Teodor
11. Kocko Włodzimiarz	21. Nikorak Izydor
12. Kondrat Antoni	22. Ortyński Antoni
13. Kreisberg Bernhard	23. Rappaport Jakób

24. Słoński Julian	26. Strzelczyński Longin
25. Smułka Mirosław	27. Ulrich Romuald
28. Zajęczkowski Kazimierz	

Stopień drugi otrzymało 6 uczniów, stopień trzeci 6, do egzaminu poprawczego przeznaczono 3 uczniów.

KLASA IIA.

Stopień celujący:

1. Dobek Franciszek	4. Paska Michał
2. Freymann Samuel	5. Rutz Franciszek
3. Müller Alfred	6. Tchórzelski Leon

Stopień pierwszy:

7. Hauser Zygmunt	29. Łobos Kazimierz
8. Heiss Chaim Luzer	21. Marczakiewicz Władysław
9. Hruszowski Mojżesz	22. Marków Bartłomiej
10. Ilnicki Roman	23. Napadiewicz Stefan Piotr
11. Jurkiewicz Lesław Ignacy	24. Niementowski Jerzy Bogusław
12. Kelhoffer Izidor, Salamon	25. Oktawiec Floryan Jan
13. Kitz Józef	26. Pater Bronisław
14. Książński Jerzy Izidor	27. Pawłowski Stanisław Ludw.
15. Kuhmerker Aleksander	28. Przełęcki Józef
16. Kurz Franciszek	29. Ratajski Maryan
17. Kuszniir Daniel	30. Urbanowicz Sebastyan
18. Lachowicz Ignacy	31. Wojtowicz Maryan Józef
19. L'Etanche Jan Karol	32. Zgul Walenty

33. Zeńczak Jan

34. Petrykówna Zofia (pryw).

Stopień drugi otrzymało 5 uczniów, stopień trzeci 1. Do egzaminu poprawczego po feryach przeznaczono 3 uczniów.

KLASA IIB.

Stopień pierwszy:

1. Backenroth Jakób	12. Rosner Chaim
2. Bedronek Józef	13. Smolnicki Józef
3. Borgmann Aron	14. Terlecki Michał
4. Brunnengraber Leib	15. Tiegerman Leopold
5. Chucher Maryan	16. Trzaskowski Franciszek
6. Dąbrowski Wojciech	17. Turner Wolf
7. Hamerschmid Benjamin	18. Unger Marcelli
8. Jahn Maryan	19. Waluch Michał
9. Kawecki Antoni	20. Weingarten Joachim
10. Lachowicz Felix	21. Wepryk Mikołaj
11. Rosenberg Abraham	22. Wojtowicz Ignacy

23. Zajst Karol.

Stopień drugi otrzymało 5 uczniów, stopień trzeci 5. Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2 uczniów.

KLASA IIIA.

Stopień pierwszy:

1. Baczyński Leon	11. Macieliński Leon
2. Bereźnicki Kazimierz	12. Miszturał Józef
3. Biliński Jan	13. Moroz Józef
4. Broś Edmund	14. Mosiak Aleksander
5. Fedytnik Michał	15. Pasieczynski Nestor
6. Goldschmied Markus	16. Połczyński Michał
7. Hampel Franciszek	17. Piotrowski Stanisław
8. Hejda Józef	18. Rudawski Leon
9. Janowski Zygmunt	19. Schärgel Gerson
10. Liebermann Joachim	20. Schreier Ignacy

Stopień drugi otrzymało 3 uczniów. Do egzaminu poprawczego po feryach przeznaczono 6 uczniów.

KLASA IIIB.

Stopień celujący:

1. Iwasiwka Michał.

Stopień pierwszy:

2. Bechtloff Gustaw Julian	17. Nikorak Włodzimierz
3. Ciosłowski Józef Bronisław	18. Oryszkiewicz Mikołaj
4. Czarnik Maryan Grzegorz	19. Pelechaty Kuźma
5. Czarnik Władysław	20. Ruhrberg Mendel
6. Czupkiewicz Władysław	21. Silberschlag Meyer
7. L'Etanche Apoloniusz Lubin	22. Strzetelski Władysław
8. Goldhammer Aron	23. Sussmann Maurycy
9. Kocko Mikołaj	24. Wachtel Wilhelm
10. Kołpiecki Dymitr	25. Waclawik Jan
11. Kucij Grzegorz	26. Weiss Wilhelm Walery
12. Lachowicz Marcin	27. Winnicki Grzegorz
13. Legedza Józef	28. Wołański Aleksander
14. Legedza Mikołaj	29. Zasławski Jan
15. Madejewski Feliks	30. Zintel Jan
16. Markus Aleksander	31. Zręhowicz Roman
	32. Chruń Michał

Stopień drugi otrzymał 1 uczeń, do egzaminu poprawczego przeznaczony 1 uczeń.

KLASA IVA

Stopień celujący:

1. Chajes Saul	2. Dąbrowski Tadeusz

Stopień pierwszy:

3. Chajes Teofil	12. Kubala Józef
4. Drozdowski Bronisław	13. Kuczera Mieczysław
5. Fritz Józef	14. Majewski Edward
6. Hornicki Teofil	15. Pawłowski Mieczysław
7. Kelhoffer Naftali	16. Ratajski Ignacy
8. Kohut Stefan	17. Ruhdörfer Jakób
9. Kondrat Miron	18. Ruhdörfer Mechel
10. Kreisberg Wiktor	19. Schäffer Jerzy
11. Kropelnicki Stanisław	20. Wechsler Józef
	21. Zieliński Stanisław

22. Roszkiewiczówna Helena (pryw).

Stopień drugi otrzymało uczniów 5, stopień trzeci 1 uczeń.
Do egzaminu poprawczego przeznaczono po feryach 1 ucznia.

KLASA IVB.

Stopień celujący:

1. Bryda Władysław Juliusz	3. Seif Izaak

Stopień pierwszy:

3. Allerhand Saul	12. Kossak Aleksy
4. Antonów Andrzej	13. Langrok Tobiasz
5. Aszkanaze Izrael	14. Lauterbach Majer
6. Freilich Izrael	15. Niemczycki Eustachy
7. Goldhammer Izydor	16. Reich Alfred
8. Hauptmann Izrael	17. Rosen Berisz
9. Hopfinger Ignacy	18. Ruhdörfer Leon
10. Kalmus Emil	19. Szauder Dawid
11. Kornbaum Samuel	20. Schutzmänn Ignacy
	21. Hammerschmied Zofia (pryw).

Stopień drugi otrzymało 4 uczniów. Do egzaminu poprawczego po feryach z jednego przedmiotu przeznaczono 5 uczniów.

KLASA V.

Stopień pierwszy:

1. Alexandrowicz Oskar	10. Kreisberg Samuel
2. Brunné Władysław	11. Krohn Majer
3. Chajes Arnold	12. Lachowicz Władysław
4. Ettinger Samuel	13. Łańcucki Adam
5. Freund Mendel	14. Mansberg Leib
6. Gartenberg Wilhelm	15. Pałamar Grzegorz
7. Gerstenfeld Zallel	16. Panesch Mieczysław
8. Kalmus Ludwik	17. Pasiecznyński Józef
9. Kondrat Józef	18. Rossberger Józef

19. Schreier Kalmen	23. Tarkowski Kazimierz
20. Skalka Karol	24. Tyrowicz Stanisław
21. Sternbach Chaim	25. Wegner Józef
22. Sternbach Munisch	26. Wojtowicz Julian
26. Woźniak Stanisław

Stopień drugi otrzymało 2 uczniów, stopień trzeci 4. Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu przeznaczone jednego ucznia.

KLASA VI.

Stopień celujący:

1. Händel Józef	2. Wagnann Samuel

Stopień pierwszy:

3. Becher Samuel	10. Kunaniec Alexy
4. Biela Adam Stanisław	11. Kwieciński Karol
5. Biliński Włodzimierz	12. Lindenbaum Leon
6. Czupkiewicz Michał	13. Podłuski Teodor
7. Josefsberg Nathan	14. Rosenblatt Izak
8. Kahane Littmann	16. Rosenfeld Max
9. Kreppel Michał	16. Tchórzelski Julian
	17. Waltenberger Antoni
	18. Jabłońska Eugenia (pryw).

Stopień drugi otrzymali dwaj uczniowie, stopień trzeci 2. Pozwotono poprawić egzamin z jednego przedmiotu 3 uczniom, nieklasyfikowany 1 uczeń.

KLASA VII.

Stopień celujący:

1. Czarnik Stanisław	3. Petrykiewicz Wiktor
2. Goldhammer Jakób	4. Żebrowski Władysław

Stopień pierwszy:

5. Ettinger Mojżesz	10. Kreisberg Eliasz
6. Freilich Aron	11. Krynicki Piotr
7. Goldschlag Mojżesz	12. Mayer Henryk
8. Heimberg Oswald	13. Meisel Miszel
9. Ilnicki Jan	14. Sedlak Rudolf
	15. Żardecki Kazimierz

Drugi stopień otrzymało uczniów 4. Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1.

KLASA VIII.

Stopień celujący:

1. Segil Simche

Stopień pierwszy:

2. Alexandrowicz Efroim	13. Lustig Samuel
3. Antler Mojżesz	14. Łańcucki Stanisław
4. Badecki Jakób	15. Pachtmann Hersch
5. Bergner Schulim	16. Pallas Maxymilian
6. Bikel Hersch	17. Podstawka Rajmund
7. Borkowski Edward	18. Resport Abraham
8. Dučko Julian	19. Rogowaki Maryan
9. Hopfinger Albert	20. Schäftler Samuel
10. Ilnicki Alexander	21. Strzelbicki Jan
11. Krajewski Józef	22. Ulanicki Włodzimierz
12. Lewiński Włodzimierz	23. Zintel Adolf

Stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

XV. Wynik egzaminu dojrzałości.

1. Do egzaminu zgłosiło się w b. r. sz.

uczniów publicznych	21
externistów	3
	Razem 24

Komisja egzaminacyjna pod przewodnictwem c. k. krajowego inspektora Pana Emanuela Dworskiego uznała:

a) za dojrzałych z odznacz. uczniów publicz.	1
b) za dojrzałych uczniów publicznych	18
„ „ externistów	1
c) przeznaczyła do egzam. popraw. z 1 przedm.	
uczniów publicznych	1
externistów	1
d) reprobowała na rok uczniów publicz.	1
e) „ bez terminu externistów	1
	Razem 24

XV. Do wiadomości rodziców i opiekunów.

Wpisy uczniów na r. 1901/1902 odbywać się będą w dniach 30. i 31. sierpnia r. b. Późniejsze zgłoszenia nie będą uwzględnione.

Do zapisu winni się uczniowie zgłosić osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć świadectwo z ostatniego półrocza i zapłacić 2 kor. na zbiory naukowe; uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają wykazać się metryką świadectwem szczepienia ospy lub rewakcytacji odbytej nie dawniej jak przed rokiem i uiścić takse wstępną w kwocie 4 koron 20 h.

Egzamin wstępny do 1 kl. odbywa się w 2 terminach: z końcem roku szkolnego 13. i 15. lipca i dnia 1. i 2. września. W każdym z tych terminów rozstrzyga się o przyjęciu ucznia stanowczo a powtórzenie egzaminu wstępnego w innym zakładzie jest wzbronione.

Do egzaminu wstępnego do klasy I. ma każdy uczeń przynieść z sobą książkę polską i niemiecką z IV. kl. szkoły ludowej i przybory do pisania.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do kl. I.:

a) Z religii: wiadomości, których według teraźniejszego rozkładu nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych.

b) Z języka wykładowego: Czytanie płynne i wyraziste, objaśnianie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli; opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego rozszerzonego i rozbiór jego części składowych pod względem składni zgody i rządu; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom i piśmienny rozbiór jednego zdania pojedynczego z kilku zwykłymi określeniami.

c) Z języka niemieckiego: Czytanie płynne i zrozumiałe, znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względ-

Ustny egzamin odbywał się w dniach 14, 15, 17, 18, czerwca.

2. Wykaz imienny abiturjentów uznanych za dojrzałych:

1. Alexandrowicz Efroim, 2. Antler Mojżesz, 3. Badecki Jakób, 4. Bickel Hersch, 5. Borkowski Edward, 6. Dućko Julian, 7. Hopfinger Albert, 8. Ilnicki Aleksander, 9. Krajewski Józef, 10. Lewiński Włodzimierz, 11. Lustig Samuel, 12. Łańcucki Stanisław, 13. Pachtmann Hersch, 14. Podstawka Rajmund, 15. Rejsport Abraham, 16. Segil Simche (z odznacz.), 17. Strzelbick Jan, 18. Schäftler Samuel, 19. Zintel Adolf, 20. Rubin Majer (extern.)

nych), odmiany słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiana najzwyczajniejszych czasowników mocnych, zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych, poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść poda się uczniom przed podyktowaniem w języku wykładowym.

d) Z rachunków: Pisanie liczb do miliona włącznie, biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi, pewność w tabliczce mnożenia, znajomość ważniejszych miar metrycznych.

Egzamina poprawcze odbędą się dnia 30. i 31. sierpnia.

Opłata szkolna w kwocie 30 kor. na każde półrocze musi być złożoną w pierwszych sześciu tygodniach każdego półrocza. Uczniowie klasy I. złożą ją za I. półrocze w ciągu miesiąca listopada.

Według Rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z dnia 15. kwietnia 1894 l. 7312 ma każdy uczeń między 1. a 15. lutego złożyć 1 kor. na cele zabaw szkolnych.

Rodzice i opiekunowie powinni zasięgnąć wiadomości w Dyrekcyi przed umieszczeniem na staneyi ucznia, aby uniknąć często niemiłych następstw. Również jest obowiązkiem rodziców i opiekunów porozumieć się ze szkołą o postępie i prowadzeniu się uczniów. W tym celu będą się zgromadzali Panowie Profesorowie **co drugą niedzielę** po nabożeństwie w sali konferencyjnej, i z całą gotowością będą udzielali potrzebnych wyjaśnień.

W Drohobyczu dnia 13. lipca 1901.

Dr. Franciszek Majchrowicz

c. k. dyrektor.

